
SEARCHING FOR PARISH ENGAGEMENT SCALE (SPES)

EEN AANZET TOT EEN EMPIRISCHE, CONTEXTUELE EN THEOLOGISCHE LEZING VAN DE HEDENDAAGSE KERK

PAROCHIES IN EEN VERANDERDE CULTURELE CONTEXT.

Naar alle verwachtingen zal het Australische bevolkingscijfer tegen 2050 van 23 miljoen naar 35 miljoen stijgen¹. Tegelijk neemt de culturele en religieuze verscheidenheid steeds verder toe, waardoor de Australische samenleving pluraliseert. De eens voornamelijk christelijke Australische natie, evolueert nu in sneltreinvaart tot een radicaal andere multiculturele en multireligieuze samenleving². In de negentiende eeuw bestond het Australische religieuze landschap voornamelijk uit een Ierse katholieke arbeidersklasse, een dominante anglicaanse burgerij, een kleinere groep methodisten en presbyterianen en een enkele andere kleinere religieuze groepen. Tegen de achtergrond van de huidige groeivoorspelling komt het christelijke denominationele karakter uit de negentiende en twintigste eeuw, met zijn bijbehorende vooroordelen, als kortzichtig en zelfs beschamend over. Binnen dit pluraliseringproces kent het katholicisme in sommige regio's een groei, terwijl het krimpt in andere. De katholieke kerk is vandaag de grootste denominatie in Australië, en laat hiermee de anglicaanse kerk, die deze positie tot ver in de twintigste eeuw bekleedde,

---

¹ The Treasury, The Australian Government, The 2010 Intergenerational Report, http://archive.treasury.gov.au/igr/igr2010/report/pdf/01_Executive_Summary.pdf, toegang 6 augustus 2013.

² Bv: Van de 1.505.300 migranten die na 2000 aankwamen in Australië werd 76% geboren in een land waar het Engels geen hoofdtaal was. Statistieken uit 2010 geven aan dat 29% van de Australiërs elders geboren zijn. Zie *Characteristic of Recent Migrants, Australia*, November 2010 op de website van de *Australian Bureau of Statistics*, <http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/Products/6250.0~Nov+2010~Main+Features~Overview?OpenDocument>, toegang 12 januari 2013.

achter zich³. De algemene groei van het katholicisme in Australië is voornamelijk het gevolg van de immigratie, waarbij zowel groepen als individuen hun eigen, traditionele geloof meebrengen. Bovendien steeg het Australische geboortecijfer de laatste tien jaar sterk.

Tegelijk met het stijgend aantal katholieken daalt echter het aantal priesters en het aantal gelovigen dat op zondag regelmatig naar de kerk gaat. Bijgevolg zal in de toekomst een verouderd priesterkorps instaan voor een stijgend aantal (praktiserende) gelovigen⁴. Dit heeft zowel gevolgen voor de inzetbaarheid van priesters als voor de pastorale zorg van de gelovigen en de zorg voor de geestelijken zelf. Het drukt bovendien een stempel op de manier waarop geestelijke ambten worden uitgevoerd, op het soort mensen dat een ambt kan uitoefenen, op de kwaliteit van die uitoefening en op de missie van de Kerk.

Binnen deze context heeft vandaag een stille herstructurering van de Australische parochies plaats, waarbij, vaak zonder veel voorbereiding of beleidsplanning, meerdere kerkgemeenschappen samengevoegd worden onder de leiding van één enkele parochiepriester. Waar vroeger een bevolkingsaan groei geresulteerd zou hebben in de totstandkoming van een nieuwe parochie, duiken er vandaag aan de stadsranden *mega-parochies* op, die met een minimum aan middelen een groot gebied met vaak meerdere scholen voor hun rekening nemen.

Naast deze structurele veranderingen wijzigde en wijzigt ook de vorm van geloof en geloofspraktijken in Australië. Onderzoek zoals dat naar de ‘Spiritualiteit van de Y Generatie’ in 2007 en het ‘Spirit Matters’-onderzoek uit 2010⁵ benadrukken

³ Volgens gegevens uit 2011 van het Australische Bureau voor de Statistiek (*The Australian Bureau of Statistic*) daalde het relatieve aantal Australiërs dat zich tot het christendom rekent van 68% in 2001 tot 61% in 2011. Binnen deze groep vertoonde ook het katholicisme een daling van 27% in the 2001 naar 25% in 2011, hoewel ze in absolute cijfers de grootste groep is. Het anglicanisme, ooit de grootste christelijke denominatie in Australië, daalde van 21% in 2001 naar 17% in 2011; <http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/Lookup/2071.0main+features902012-2013>, toegang 12 januari 2013.

⁴ Hoewel er in Australië meer katholieken wonen dan ooit tevoren (niettegenstaande steeds minder van hen praktiserend zijn) is er een terugval bij de clerus. Zie het rapport van Peter J WILKINSON, *Catholic Ministry in Australia: The Crisis Deepens*, Catholics for Ministry, Women and the Australian Church, maart 2012. Beschikbaar op www.catholicsforministry.com.au. Uit Wilkinsons gegevens blijkt dat in 2012 meer dan 30% van alle parochies niet over een voltijdse parochiepriester beschikten. Dat is een stijging van 68 parochies op één jaar tijd. Tegelijk neemt het aantal niet-Australische priesters in Australische parochies jaar na jaar toe. Zij vormen vandaag reeds een kwart van het Australische priesterkorps.

⁵ Michael MASON, Andrew SINGLETON & Ruth WEBBER, *The Spirit of Generation Y: Young People's Spirituality in a Changing Australia*, Mulgrave: John Garratt Publishing, 2007; Peter KALDOR, Philip HUGHES, & Alan BLACK, *Spirit Matter: How Making Sense of Life Affects Wellbeing*, Mosaic Press: Preston, 2010.

de mate waarin pluraliteit doordringt in het Australische religieuze landschap, zowel binnen als buiten de kerkgemeenschappen. Deze en andere studies benadrukken de uitdagingen waar niet alleen katholieke parochies, maar ook alle andere religieuze groepen in de samenleving voor staan. Deze uitdagingen kunnen als volgt worden samengevat: a) het veranderde culturele en sociale leefmilieu in Australië, waarin de veelheid van religieuze en niet-religieuze levensbeschouwingen toeneemt, brengt met zich mee dat de religieuze ruimte gedeeld moet worden, niet enkel met andere christelijke groepen, maar ook met een bredere gemeenschap van zowel gelovige als niet-gelovige medemensen; b) de aanwijsbare verschuiving (onder jongeren) in de richting van de persoonlijke ervaring als de voornaamste bron van religieus gezag biedt uitdagingen voor de normatieve kijk op traditie en haar interpretatie; c) de voorrang van het individu als maatstaf voor de criteria van religieuze waarheid en geloofwaardigheid; d) de relatieve openheid op waarheidsaanspraken van andere religieuze tradities en de bijbehorende afwijzing van de verabsoluterende geloofsaanspraken van het christendom; e) de opkomst van een nieuwe, revitaliserende kijk op religie met een bijbehorend hernieuwd vertrouwen om het algemene beleid mee vorm te geven⁶ en f) de verschuivingen in de rol van de parochiegemeenschappen als centra van gemeenschapsleven en de bijbehorende uitdaging om voldoende – voornamelijk jonge – mensen aan te spreken in deze gemeenschappen.

Parochies worden er samen met katholieke scholen, ziekenhuizen, welzijnsagentschappen en andere kerkinstellingen toe gedwongen om zich opnieuw te buigen over hun identiteit en missie. In Australië komen de territoriale parochies, die in het verleden sterk beïnvloed werden door de Ierse bisschoppen en priesters die het landschap van de katholieke kerk in Australië vorm gegeven hebben, voor ongeziene uitdagingen te staan. Tegelijk wordt hun echter een enorm potentieel aan kansen op hernieuwing en verkondiging geboden. Hoe moet de Kerk hier vandaag op reageren? Meer in het bijzonder ben ik geïnteresseerd in hoe de lokale parochies vandaag opgebouwd zijn en welke vorm zij in de toekomst zullen aannemen. Meer precies stel ik de vraag hoe parochies zichzelf vandaag zien. Wat is volgens de parochianen, de leden van de lokale kerk, het doel en de missie van hun kerk vandaag én in de toekomst? Wat volgt is de beschrijving van een empirisch meetinstrument en een theologische

---

⁶ Voor een interessante discussie op dit vlak, zie David, *The Future of Christianity: Reflections on Violence and Democracy, Religion and Secularization*, Ashgate: England, 2011. Zie in het bijzonder het hoofdstuk, “Has Secularization gone into Reverse?” Martin benadrukt de specifieke omstandigheden op verschillende continenten en in verschillende landen en toont aan dat wereldwijde uitspraken over secularisatie niet standhouden. In sommige landen biedt religie een publiek forum, in andere niet. Zie ook zijn besluit op pagina 104.

evaluatie van de manier waarop parochianen naar de nieuwe situatie kijken en van wat zij zien als de uitwegen voor de toekomst.

SPES. EEN EERSTE KENNISMAKING

De *Searching for Parish Engagement Scale (SPES)* is een pastoraal meetinstrument, ontwikkeld door de auteur van dit artikel, dat parochies en pastoraal werkers een kader wil bieden om de hedendaagse culturele context te begrijpen en dat bestaat uit een diagnostisch meetinstrument waarmee de manier waarop parochianen naar hun parochie kijken gemeten kan worden en dat vervolgens antwoorden wil bieden voor de toekomst. SPES werd hierbij geïnspireerd door het *Enhancing Catholic School Identity Project (ECSIP)* dat door Didier POLLEFEYT en Jan BOUWENS werd opgezet in Victoria, Australië. Dit onderzoeksproject van de *Catholic Education Commission of Victoria (CECV)* en de KU Leuven⁷ startte vanuit de vraag welke katholieke schooltypes vandaag de kop opsteken in een veranderd en veranderend westers cultureel leefmilieu. Het onderzoekt het draagvlak binnen katholieke schoolgemeenschappen om de opdracht vanuit een christelijk perspectief voort te zetten. Ondanks de grote hoop en inspanningen van de katholieke inrichtende macht en de schoolbesturen, wordt de eigenheid van de katholieke school vaak bepaald door doelstellingen en invloeden die van buitenaf inwerken op studenten, ouders en personeel. ECSIP werkt op basis van drie diagnostische werkmiddelen en een vragenlijst voor katholieke scholen. Via deze werkmiddelen kan een school haar katholieke identiteit achterhalen en per doelgroep – leerlingen, ouders, leraars en directie – in kaart brengen. Op basis van de hieruit voortvloeiende resultaten kan een school de vooronderstelde huidige identiteit vergelijken met het door de participanten vooropgestelde ideaal, het *empirisch normatieve niveau*. Deze systematische invalshoek leidt vervolgens tot reflectie, discussie en verwondering, in het bijzonder wanneer de ‘huidige identiteit’ en ‘het vooropgestelde ideaalbeeld’ met elkaar vergeleken worden.

Als aanvulling op de empirische meetinstrumenten heeft het ECSIP-project een *theologisch normatieve* positie uitgewerkt waarop de katholieke scholen hun beleid kunnen afstemmen. Voor een *recontextualiserende dialoogschool*

---

⁷ Didier POLLEFEYT en Jan BOUWENS, *Framing the identity of Catholic Schools. Empirical Methodology for Quantitative Research of the Catholic Identity of an Education Institute*, in *International Studies in Catholic Education*, 2-2 (2010) 193-211.

bestaat deze theologisch normatieve positie uit *postkritisch geloof*⁸. Dit geldt zeker voor een katholieke school waarin identiteitsvorming hand in hand gaat met een pluralistisch leefmilieu. De pluralistische context wordt omarmd als een mogelijkheid tot een verrijkende dialoog met andere religieuze en niet-religieuze levensbeschouwingen, die de katholieke identiteit kan versterken en verrijken. Dit is wat bedoeld wordt met *recontextualisering*. De pluralistische context is de drijfveer voor een geloof dat tegelijk zowel cultureel aanneembaar - het neemt immers de veelheid aan interpretaties in haar overweging op - als theologisch aanvaardbaar is. Dit *recontextualiserende* theologisch normatieve standpunt biedt aanknopingspunten voor verdere discussie en debat op schoolniveau. Sommige leden van de gemeenschap zullen er immers voor kiezen om de school te *reconfessionaliseren*, terwijl anderen zich tevreden zullen stellen met een christelijke identiteit die de *christelijke waarden* uit de verf doet komen. Nog anderen, meestal leerlingen, zouden hun school graag zien *seculariseren* en willen het confessionele verleden van hun school graag achter zich laten⁹.

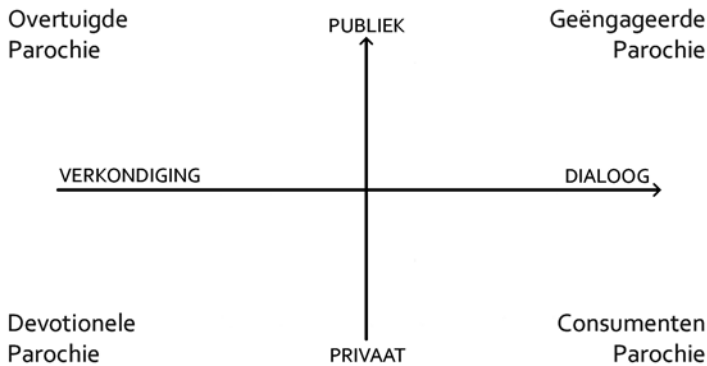
Vanuit de ECSIP-methodologie ontwikkelde SPES een dubbele onderzoeks-invalshoek op het leven in parochies. Op een empirisch niveau onderzoekt SPES hoe parochies zich vandaag op *feitelijk niveau* omschrijven. Tegelijk gaat SPES op een *normatief niveau* op zoek naar de ideale parochie voor de toekomst. Op basis van een specifiek ontwikkelde vragenlijst gebaseerd op een Likertschaal kregen parochianen een reeks vragen voorgeschoteld op zowel het feitelijke als het normatieve meetniveau. Net zoals in het ECSIP-project werd ook in het SPES-project het feitelijke empirische niveau vervolgens vergeleken met het normatieve niveau. Dit biedt de mogelijkheid om het empirische niveau en het normatieve niveau met elkaar in dialoog te laten treden. Dit maakt SPES tot meer dan een louter sociologische analyse. Het biedt ook de mogelijkheid tot theologische reflectie over de huidige situatie van de parochie zoals die gemeten werd in de empirische data en in dialoog met de theologisch normatieve positie. Waar de leemtes zich bevinden kan vervolgens de pastorale reflectie haar werk doen.

⁸ Voor meer info zie Didier POLLEFEYT en Jan BOUWENS, "Framing the identity of Catholic Schools."

⁹ De termen *geinstitutionaliseerde Reconfessionalisering*, *Christelijke Waardenopvoeding*, *geinstitutionaliseerde Secularisering* en *Recontextualisering* verwoorden de verschillende wegen die onderwijsinstellingen kunnen bewandelen. De beschrijving ervan kwam het eerst voor in een artikel van Lieven Boeve uit 2006: LIEVEN BOEVE, *The Identity of a Catholic University in Post-Christian European Societies: Four Models*, in *Louvain Studies* 31 (2006) 238-258. De in dit artikel beschreven modellen ontwikkelden zich vervolgens tot de Melbourne Schaal, een empirisch instrument waarmee katholieke scholen hun bestaande en gewenste identiteitsprofiel kunnen blootleggen en analyseren. Zie Didier POLLEFEYT en Jan BOUWENS, "Framing the identity of Catholic Schools" (n. 7).

Het SPES-model is opgebouwd rond twee assen, die voortkomen uit reflectie over het veranderende culturele leefmilieu zoals beschreven in de openingsparagrafen. Eén as toont het functionele aspect van de katholieke parochie in haar optreden in het publieke domein. Dit is de as Publiek-Privaat, die verderop behandeld wordt. De tweede as toont het dialogale karakter van religie en de relatie tussen dialoog en verkondiging binnen een katholieke parochie. De vraag op deze as, de as Verkondiging-Dialoog, is dus of de parochie eerder kiest voor verkondiging dan wel voor dialoog. Deze twee assen vormen de basis van het SPES-model. Het snijpunt van beide assen, de verticale Publiek-Privaat-as en de horizontale Verkondiging-Dialoog-as, brengt vier kwadranten naar voren. Het eerste bevindt zich in het vak Publiek-Verkondiging, de tweede in Publiek-Dialoog, de derde in Privaat-Dialoog, en de laatste in Privaat-Verkondiging. Elk van deze kwadranten komt overeen met een parochietype. Elk afzonderlijk parochietype biedt vervolgens een antwoord op de context waarin parochianen vandaag leven: de *Overtuigde Parochie* (Publiek-Verkondiging), de *Geëngageerde Parochie* (Publiek-Dialoog), de *Consumentenparochie* (Privaat-Dialoog) en de *Devotionele Parochie* (Privaat-Verkondiging). Dit leidt tot volgend diagram:

Figuur 1 Searching for Parish Engagement Scale (SPES)
Bron: De auteur

DE AS PUBLIJK – PRIVAAT

De as Publiek-Privaat vertegenwoordigt de spanning die de discussie over de rol van religie in het publieke domein meebrengt en leidt tot de vraag of religie

in een moderne samenleving al dan niet thuishoort is de private sfeer. Het werk van Jose Casanova is tekenend op dit gebied¹⁰. Net als vele anderen die de wereldwijde religieuze patronen onder de loep nemen, komt Casanova tot de constatering dat de secularisatiethese, die stelt dat religie uit een samenleving verdwijnt naarmate ze moderner wordt, voorbijgestreefd is¹¹. Tevergeefs waren wetenschappers die de secularisatiethese verdedigden, op zoek naar categorieën om het voortdurende voortbestaan en zelfs de wereldwijde heropleving van religie te verklaren. Zo werden de VS vaak beschreven als de uitzondering op de regel die op de westerse landen van toepassing is. Het grote aantal praktiserende gelovigen en het aantal individuen dat zich rekent tot een religieuze groep, stemt niet overeen met de Europese ervaring van verval. Ook trachtte men aan de hand van de *Rational Choice Theory*¹² de afwijkende Amerikaanse situatie te verklaren. In plaats van de VS te bestempelen als de uitzondering of van de afwijking toe te schrijven aan een *Rational Choice*, focust Casanova opnieuw op Europa en werpt hij op dat de secularisatietheorie zelf te eurocentrisch is en onvoldoende aandacht heeft voor de verschillende vormen van seculiere en religieuze identiteit binnen moderne, zelfs westerse, samenlevingen. Bijgevolg ligt de focus te weinig op het transnationale en transterritoriale karakter van vele religieuze groeperingen wereldwijd¹³. Ook in Australië heeft religie een nieuwe plaats in de samenleving verkregen naarmate de samenleving omgevormd werd tot een multicultureel en multireligieus leefmilieu. Verscheidene voorbeelden kunnen dit illustreren; zo is het aandeel van de Australische sociale zekerheid dat verdeeld wordt via religieuze gemeenschappen aanzienlijk gestegen, ontvangen steeds meer confessioneel georiënteerde scholen (andere dan katholieke en

¹⁰ José CASANOVA, *Public Religions Revisited*, in Hent DE VRIES (ed.), *Religion: Beyond a Concept*, New York: Fordham, 2007, pp.101-119.

¹¹ Zie ook Bryan TURNER die Jose Casanova's bijdrage in *Public Religions in the Modern World*, Chicago and London: University of Chicago Press, 1994 bestempelt als de belangrijkste sociologische tussenkomst in het debat over de plaats van religie in het publieke domein. Turner beweert dat Casanova's kritische bijdrage de deprivatisering van religie blootlegt. Voorbeelden hiervan zijn de Iraanse Revolutie, de opkomst van de bevrijdingstheologie in Latijns Amerika, de opkomst van politieke organisaties als *Christian Right* en *Moral Majority* in de VS en de solidariteitsbeweging in Polen. Een uitgebreidere analyse hiervan is terug te vinden bij Bryan S. TURNER, *Religion and Modern Society: Citizenship, Secularisation and the State* Cambridge: Cambridge University Press, 2011, p. 106vv.

¹² De Rationele-Keuzetheorie verklaart het bestaan van verschillende religieuze groepen in een samenleving als bijvoorbeeld de VS vanuit het perspectief van de vrije markt. Hoe groter de religieuze diversiteit, hoe belangrijker de rol van religie. Zie Bryan S. TURNER, *Religion and Modern Society*, p.116. Zie ook Grace DAVIES, *The Sociology of Religion*, London: Sage Publications, 2007, 2008.

¹³ Zie de discussie in José CASANOVA, *Public Religions Revisited* (n. 10), pp.113-119.

christelijke scholen) vandaag overheidssteun, kende de islam een heropleving in Australië en de andere landen rond de Stille Oceaan etc.¹⁴.

Op het lokale niveau van de katholieke parochie leidt de as Publiek-Privaat tot de vraag naar de plaats die religie, volgens de parochianen, bekleedt in de samenleving. Dit maakt het mogelijk om te onderzoeken hoe parochies zich verhouden tot de publiek-privaat-tegenstelling. Zijn parochianen feitelijk tevreden met enerzijds een parochie die zich in de private sfeer ophoudt, ofwel door zich op te stellen als een *Consumentenparochie* voor iedereen die steun zoekt in zijn of haar persoonlijke religieuze en spirituele aangelegenheden, ofwel door zich af te schermen als een verborgen gemeenschap die het christelijke wereldbeeld van haar aanhangers, die vrijwillig van de gemeenschap deel uitmaken, voedt, zonder in dialoog of discussie te willen treden met anderen buiten deze groep (de *Devotionele Parochie*)? Zijn ze anderzijds tevreden met een parochie die haar grenzen overschrijdt en in de publieke sfeer aanwezig is met ofwel als doel de cultuur rondom haar aan te passen aan haar specifieke wereldbeeld (de *Overtuigde Parochie*), ofwel om bij te dragen aan de kritische dialoog tussen leven en geloof (de *Geëngageerde Parochie*). De tijd lijkt rijp te zijn om deze vraag te heroverwegen. Hoe situeren parochianen zichzelf en hun parochie ten opzichte van de Publiek-Privaat-as?

DE AS VERKONDIGING-DIALOOG

De Verkondiging-Dialoog-as beschrijft de twee mogelijke manieren waarop geloof voorgesteld, gedacht, verkend en beleefd kan worden. Aan de ene kant bevindt zich een voornamelijk deductieve visie op het christelijke geloof en de geloofspraktijk die kan leiden tot een regelgevend en dogmatisch beeld van geloof en de wijze waarop het beleefd kan worden. Dat is wat in de eerste plaats bedoeld wordt met de verkondigingskant van de as verkondiging-dialoog. In tijden van onzekerheid en verandering kan deze houding aantrekkelijk zijn en de gelovigen een vorm van bescherming bieden. Aan de andere kant van de as Verkondiging-Dialoog bevindt zich de dialoog. Dialoog verwijst in deze context naar de wijze waarop geloof ontvangen, geïnternaliseerd en gearticuleerd wordt binnen een steeds verder pluraliserende maatschappelijke context. Het verwijst

¹⁴ Gary Bouma geeft een langere lijst van gebeurtenissen en deelt op basis hiervan de relatie tussen religie en de Australische samenleving op in vier categorieën: religie als het onderwerp van beleid, als de bron van beleid, als de vormgever van beleid of als de uitvoerder van beleid. Zie Gary BOUMA, *Australian Soul: Religion and Spirituality in the Twenty-first Century*, Melbourne: Cambridge University Press, 2006, pp.175-176.

naar de taak, het risico en de kans die verbonden zijn aan een dialoog met niet-christenen uit de omringende cultuur. Wanneer deze dialoog openlijk plaatsvindt, worden gelovigen blootgesteld aan kritiek, uitdagingen en kansen om enerzijds hun religieuze doelstellingen en overtuigingen op de voorgrond te schuiven en anderzijds ook gezuiverd te worden en te groeien in het eigen geloof. Terwijl dus de as Publiek-Privaat overeenkomt met de tendens in de samenleving om geloof te verbannen naar de private sfeer, verwijst de as Verkondiging-Dialoog naar de postmoderne verdachtmakingen aan het adres van religies als waren het totaliserende en verabsoluterende instrumenten van kennis en waarheid, maar verwijst het eveneens naar de roep om een meer dialogale verhouding tot de omringende cultuur¹⁵.

De Verkondiging-Dialoog-as herinnert ook aan *Dialoog en Verkondiging*, het belangrijkste document van de katholieke kerk over interreligieuze dialoog, dat in 1991 door de *Pauselijke Raad voor Interreligieuze Dialoog* en de *Congregatie voor de Evangelisatie van de Volkeren* werd uitgebracht¹⁶. Dit document contrasteert dialoog en verkondiging niet, maar stelt dat het om twee essentiële elementen van hetzelfde evangelisatieproces gaat. *Dialoog en Verkondiging* is een document over interreligieuze dialoog. Een parochie van haar kant is een geloofsgemeenschap, gevormd rond woord en sacrament, die geroepen wordt om te getuigen in de wereld. Een parochie hoeft zich met andere woorden niet in de eerste plaats te bekommeren om de interreligieuze dialoog. Interreligieuze dialoog hoort thuis in onderwijsinstellingen of gebeurt tijdens goed gestructureerde diocesane ontmoetingsmomenten en eventueel op vrijwillige basis tussen religieuze groepen onderling. Tegelijk is het voor een gewone gelovige vandaag, in een pluraliserende context, onmogelijk om de vraag naar de verhouding tussen het eigen geloof en de waarheids- en geloofsclaims van anderen te negeren. De Verkondiging-Dialoog-as verwijst naar de manier waarop parochies zichzelf beschouwen als specifieke ‘gemeenschappen van christengelovigen’¹⁷. Hoe delen zij hun zorgen, angsten en bezorgdheden met elkaar en met de bredere samenleving? Hoe zijn ze in staat hun geloof, hoop en liefde te versterken en kunnen ze hun geloof overleveren aan hun kinderen en kleinkinderen zonder het evangelie en de manier waarop het geloof hun leven

¹⁵ Voor meer info, zie Lieven BOEVE, *God Interrupts History: Theology in a Time of Upheaval*, New York: Continuum, 2007, pp. 30-49. In dit hoofdstuk beschrijft Boeve zijn theologische recontextualiseringsmethodologie en ontwikkelt hij het concept *breuk* als theologische categorie. “The confrontation with religious otherness alerts the Christian narrative specifically to the very particularity of its own truth claim and interrupts any pretence toward absoluteness” (*Ibid.*, p. 43).

¹⁶ *Dialoog en Verkondiging*, Pauselijke Raad voor Interreligieuze Dialoog, 19 mei, 1991.

¹⁷ Deze term uit het kerkelijk recht verwijst naar de parochie als onderscheiden van de lokale Kerk, technisch gezien het diocees. cf. Canon 515.1

verrijkt, onrecht aan te doen? Het lijkt erop dat de rol van verkondiging en dialoog niet enkel beperkt blijft tot het interreligieuze, maar dat dit ook een grote rol speelt in hoe het geloof van de parochianen op lokaal niveau vorm krijgt in de parochiegemeenschap.

Aan het begin van de doopviering van jonge kinderen herinnert de priester of de diaken de ouders eraan dat ze gevraagd hebben om hun kind te laten dopen. “Door dit te doen aanvaarden jullie de verantwoordelijkheid om het kind binnen de geloofstraditie op te voeden. Het wordt jullie taak om het kind Gods gebod om Hem en je naaste lief te hebben, zoals Christus het ons heeft aangeleerd, over te leveren. Zijn jullie je bewust van de taak die op jullie schouders rust?” De Verkondiging-Dialoog-as vertegenwoordigt het continuüm waarop parochies zich bevinden op hun zoektocht naar de relevantie van liefde voor God en voor de naaste in een hedendaags pluralistisch leefmilieu.

Het is mogelijk dat enerzijds in de drang naar verkondiging of anderzijds in de passieve aanvaarding van de verkondigde boodschap het verkondigingsproces zich loskoppelt van de dialooghouding. In combinatie met de drang om als Kerk een publieke rol in de samenleving op te nemen, kan het eerste geval – de drang naar verkondiging – leiden tot een hoger vermelde *Overtuigde Parochie*, die op actieve wijze het katholieke geloof zal promoten voor zowel parochianen als niet-parochianen. In het tweede geval zal de passieve aanvaarding van het verkondigde geloof domineren en zich nestelen in de private sfeer van de *Devotionele Parochie*. In dat geval zal men het katholieke karakter proberen af te schermen door samen met andere parochianen de nadruk te leggen op het cultische en devotionele karakter van de Kerk.

Omgekeerd kan een dialoog die het verkondigingselement opzij schuift, leiden tot enerzijds een relativering of zelfs commercialisering van het geloof, en anderzijds tot een zoektocht naar een grootst gemene deler bestaande uit een algemeen aanvaarde waarheid, die de verschillen wegveegt. De relativering of commercialisering van het geloof, gekoppeld aan het standpunt dat geloof en geloofspraktijk thuishoren in de private sfeer, leidt tot wat hogerop de *Consumentenparochie* genoemd werd. Deze parochie wil relevant zijn door haar religieuze diensten aan te bieden aan de grote verscheidenheid aan persoonlijke religieuze en spirituele noden. Tot slot kan een dialoog die het eigen geloof kritisch benadert, die luistert naar andere meningen in de publieke sfeer en religieus syncretisme probeert te vermijden, leiden tot wat hogerop de *Geëngageerde parochie* genoemd werd. Deze parochie is bereid haar religieus geïnspireerde engagement op te nemen in een pluralistisch leefmilieu.

Deze mogelijkheden – waarbij verkondiging en dialoog elk op een of andere wijze met elkaar in gesprek treden – zijn kenmerkend voor de as Verkondiging-Dialoog van SPES.

Daar waar de Publiek-Privaat-as ons de kans biedt om de plaats en de rol van religie in de plurale samenleving te heroverwegen, biedt de Verkondiging-Dialoog-as de mogelijkheid om de houding van hedendaagse parochies ten opzichte van de dialoog te onderzoeken.

De twee assen, Privaat-Publiek en Verkondiging-Dialoog, vormen de basis van de vier parochietypes die hogerop vermeld werden. Figuur 1 geeft de twee assen weer en benoemt de vier types die voortkomen uit het snijpunt van de assen.

EEN KENNISMAKING MET DE VIER PAROCHIETYPES

In wat volgt wordt elk van de vier parochietypes beschreven. Elk type wordt eerst geschetst aan de hand van een kort verhaal dat een beeld geeft van enkele aspecten van het leven in dit parochietype. De parochie wordt daarna verder toegelicht aan de hand van een lijst van kenmerken die het mogelijk maken om haar te definiëren. Deze kenmerken omvatten de psychologische grondwaarde van de parochie en haar leiderschapstype. De lijst van kernmerken wordt gevolgd door een beschrijving van hoe de parochie staat tegenover de vier concepten *kerygma*, *diakonia*, *leiturgia* en *koinonia*. Deze concepten kenmerken de eerste christelijke gemeenschappen, zoals we die kennen uit het Nieuwe Testament. Tot slot worden ook de belangrijkste voor- en nadelen van elk parochietype opgelijst. Starten doen we met de *Overtuigde Parochie*.

I. DE OVERTUIGDE PAROCHIE

Een verhaal

Volgende beschrijving van de Sint-Mariaparochie vormt een goede illustratie van de typologie van een *Overtuigde Parochie*.

Johan houdt van zijn parochie. Hij voelt er zich volledig thuis en vindt het de ideale parochie. Zijn priester zegt duidelijk en rechtlijnig wat goed en slecht is. Na de zondagsmis verlaat Johan zijn kerk nooit met een verward gevoel. Ongeacht waarover de priester preekt, hij laat altijd zijn licht schijnen op de waarheid zoals die in kerkelijke geschriften te vinden is, en hij geeft altijd duidelijk aan welk standpunt christenen moeten innemen en hoe ze moeten handelen. Daarenboven laat hij zijn parochianen duidelijk aanvoelen dat publieke getuigenis en actie nodig zijn om de boodschap van waarheid verder te verspreiden, niet enkel binnen de kerk, maar ook in de hele samenleving. Dit vindt Johan het allerbelangrijkst. Diep in zijn hart is hij ervan overtuigd

dat God hem persoonlijk en specifiek heeft aangesproken en hem heeft gevraagd om in de wereld te getuigen. Johan is altijd bereid, en voelt er zich zelfs toe verplicht, om aan iedereen te verkondigen dat hij katholiek is. Hij is er bovendien niet om verlegen om zijn geloof publiekelijk uit te dragen in de vorm van bepaalde normen en waarden. Johans nieuwste stokpaardje is euthanasie. Hij wil iedereen duidelijk laten weten dat euthanasie verwerpelijk is. Het is God die het leven geeft en neemt. Johan zal hierop blijven hameren totdat iedereen van die waarheid overtuigd is. Hij heeft geluk dat hij behoort tot een kerk waar individuele daden gesteund en aangemoedigd worden. Ook de parochieraad moedigt individuele initiatieven van haar leden sterk aan. Dat is volgens hen de enige manier om het evangelie vandaag uit te dragen. Johan is er zeker van dat het feit dat hij behoort tot zo'n parochie en dat hij gesteund wordt door een hele gemeenschap die hetzelfde denkt, niet enkel zal bijdragen tot de redding van de wereld, maar ook tot zijn eigen individuele heil.

Een beschrijving

Ik heb beschreven hoe de *Overtuigde Parochie* het katholieke geloof actief promoot als heilzaam voor iedereen, ongeacht of ze tot de parochie behoren of niet. In de beschrijving zelf zal de nadruk voornamelijk liggen op het dringende en universele karakter van de boodschap die aan dit parochietype ten grondslag ligt. Als tegenreactie op de moderniteit die religie en haar invloed tot het private domein wil beperken, kiest de *Overtuigde Parochie* resoluut voor een positie waarin ze zonder verpinken religieuze onderwerpen opnieuw in de *publieke* sfeer ter sprake brengt. De *Overtuigde Parochie* wordt beïnvloed door de *post reformation*-tendens (strokend met de moderniteit) die de bron van interpretatie en waarheid in het individu zoekt. Deze individuen voelen zich vervolgens in zekere mate verplicht om de waarheid van het christelijke geloof aan iedereen te *verkondigen*. In en door deze twee elementen, *publiek* en *verkondiging*, komt een katholiek geloof en engagement tot uiting dat zich focust op de dringendheid waarmee de boodschap verspreid moet worden en het universele karakter van de relevantie en de toepassing ervan. Deze kenmerken kunnen ook de aard van een instelling bepalen. In dit geval veruitwendigt de *Overtuigde Parochie* een dergelijke instelling - de lokale parochie. Zo lang als de parochie overtuigd is van haar standpunt, zal ze in het publieke domein aanwezig blijven. Ze rechtvaardigt dit door te verwijzen naar haar overtuiging dat de waarheid universeel is.

De logica van de *Overtuigde Parochie* is als volgt: We hebben de eenduidige waarheid ontvangen op een manier die losstaat van de geldigheid, goedkeuring of aanvaarding door een gemeenschap die hierover met elkaar in dialoog treedt. De samenleving zou beter af zijn als ze over alles hetzelfde zou denken als wij.

Er bestaat een natuurwet die aan de mensheid gegeven werd en die getoond moet worden aan mensen die niet onmiddellijk in staat zijn haar te vinden. De afkalving van ons leefmilieu en het verval van de sociale, politieke en culturele normen in het Westen zijn een bewijs van het gegeven dat iemand onze samenleving de weg moet wijzen. De *Overtuigde Parochie* wil daarom leider en gids zijn op die gebieden waarvan ze gelooft dat het christendom weer op de publieke voorgrond kan treden.

John Drane heeft het leven, de missie en de toekomst van parochies gedurende enkele jaren bestudeerd. Hij steunt in zekere mate de gedachte dat het *Overtuigde Parochietype* een mogelijk hedendaagse parochietype is. Hij stelt dat het minstens mogelijk is “dat westerse mensen die geconfronteerd worden met een cultuur die dag na dag meer betekenisloos wordt, en die moeilijk overweg kunnen met de persoonlijke angsten die hiermee gepaard gaan, ervoor zouden kunnen kiezen om het roer om te gooien en te kiezen voor een wereldbeeld vol van zekerheden in de vorm van een spiritueel traject dat veeleisend is voor haar volgers”¹⁸. Het *Overtuigde Parochie*-kwadrant in SPES beantwoordt aan dit verlangen naar zekerheid en rechtlijnigheid in het religieuze denken en handelen. Zo wijst ook de jezuïet, theoloog en schrijver Michael Paul Gallagher op het feit dat de culturele verschuiving die vandaag in de westerse samenleving aan de gang is, bepaalde individuen en groepen ertoe kan aanzetten ‘om de complexiteit te ontvluchten en ankerpunten te zoeken’¹⁹. Voor sommigen betekent dit dat ze op zoek gaan naar eenduidige en ondubbelzinnige religieuze leerstellingen, praktijken en levenswijzen. De *Overtuigde Parochie* stemt overeen met dergelijke logica.

Belangrijkste kenmerken van dit type: OVERTUIGD

De *Overtuigde Parochie* kan aan de hand van enkele kenmerken beschreven worden. Deze kenmerken variëren naargelang de psychologische grondgezindheid die in het spel is, het soort van leiderschap dat de parochie tekent, de standpunten en overtuigingen over de openbaring, de Bijbel, de waarheid en ethiek, ... Hieronder worden al deze aspecten kort behandeld.

¹⁸ John DRANE, *After McDonaldization: Mission, Ministry and Christian Discipleship in an Age of Uncertainty*, London: Darton, Longman & Todd, 2008, p. 8: “[i]t is at least possible that Western people, faced with a culture that is becoming more meaningless almost on a daily basis, and struggling with the personal anxieties which that induces, may yet choose to revert to a worldview of certainties in the form of some kind of spiritual pathway that makes strident lifestyle demands on its followers.”

¹⁹ Michael Paul GALLAGHER, *Clashing Symbols: An Introduction to Faith and Culture*, New and Revised Edition, New York: Paulist Press, 1997, 2003, p. 9.

1. Psychologische grondgezindheid: ZEKERHEID. De *Overtuigde Parochie* wil ontsnappen uit het veranderde en veranderende hedendaagse leefmilieu en wil veiligheid, zekerheid en stabiliteit bieden aan haar parochianen.
2. Tijdservaring: DRINGENDHEID. De *Overtuigde Parochie* heeft het gevoel dat vele goede dingen in de samenleving verloren zijn gegaan door de afname van de religiositeit en het afkalven van de godsdiensten. De *Overtuigde Parochie* voelt aan dat de tijd begint te dringen om de katholieke leer en het katholieke geloof te promoten, nu het nog kan. Volgens hen is er geen tijd te verliezen.
3. Ethiek: OBJECTIEVE MORAAAL. De morele waarheid wordt door de traditie bepaald. Jezus is hierin de spilfiguur; de centrale waarde van de schepping en van het menselijke leven, twee ijkpunten van de christelijke traditie, zijn op Hem gebaseerd. Er is één morele waarheid, voor iedereen over alle eeuwen heen.
4. Openbaring: OPENBARING (WAARHEIDSCLAIMS). God heeft ervoor geopteerd de waarheid over zichzelf aan de mensheid te openbaren. Dit wordt duidelijk in de natuur (alles in de natuur verwijst naar een schepper) en in de waarheden zoals ze geopenbaard zijn in de Schrift en traditie. Rede en geloof stellen ons in staat om vol vertrouwen te spreken over de zaken die God ons heeft toevertrouwd. Bijvoorbeeld dat een huwelijk gesloten wordt tussen man en vrouw.
5. Belangrijkste zorg: EEN WAARHEID. Over maatschappelijk controversiële thema's spreekt de *Overtuigde Parochie* meestal met één stem. Het geloof en de rede leiden volgens hen immers tot één natuurlijke en universele waarheid; denk bijvoorbeeld aan hun houding tegenover de bescherming van het ongeboren leven.
6. Dialoog: MONOLOG Ad Extra: De *Overtuigde Parochie* is bereid om de kerkelijke waarheid te verkondigen. Ze wil Jezus' evangelische boodschap uitdragen in de wereld. De *Overtuigde Parochie* zal hierbij een beroep doen op hedendaags taalgebruik en moderne technologie. Het verhaal zelf echter is onveranderd en onveranderbaar. Wat door God gegeven is, moet blijven. Het moet op een vernieuwde manier overgedragen worden, maar blijft op zichzelf een onveranderde waarheid. Daarom is deze vorm van christelijk engagement in grote mate monologisch van aard.
7. Visie op gezag: DOGMA. De *Overtuigde Parochie* plooit terug op het dogma zoals het geformuleerd en overgeleverd werd in en door de kerkelijke traditie. Dogma's zijn betrouwbaar en kennen een universele toepassing, bijvoorbeeld in de kerkelijke verkondiging dat euthanasie fout is en dat de natuurwet duidelijk aantoont dat het leven begint en eindigt bij God.
8. Visie op waarheid: OBJECTIEF/COMPROMISLOOS. De *Overtuigde Parochie* ziet de waarheid als vaststaand en eeuwig. Het is mogelijk dat de *Overtuigde*

Parochie in haar enthousiaste verdediging van een bepaalde positie zo sterk radicaliseert dat ze de ander tot een absolute en perverse vijand maakt die bestreden moet worden. Dit is een mogelijk gevaar van deze positie.

9. Leerattitude: ONDERWIJZEND-INSTRUCTIEF. De *Overtuigde Parochie* zal onderwijzen. Wanneer dringende vragen omtrent het leven, de liturgie en de moraal de kop opsteken, zal de *Overtuigde Parochie* via informatiekanaalen en overtuigingsstukken alles in het werk stellen om anderen te instrueren. Zo worden er bijvoorbeeld folders ontworpen, wordt informatie verdeeld of worden binnen de parochie informatiesessies gehouden.
10. Gebed: SMEEKBEDE (GEBED): De *Overtuigde Parochie* smeekt God om kracht en aanmoediging bij het vervullen van de door Hem gegeven taak om de waarheid te verspreiden. De *Overtuigde Parochie* vraagt om kracht, hulp en doorzettingsvermogen bij die taak.
11. Concept van traditie: EIGENAAR: De *Overtuigde Parochie* voelt zich eigenaar van de missie van de Kerk en de interpretatie van de traditie.
12. Relatie tot God: ONMIDDELLIJKE KENNIS VAN GOD. De overtuigde kerk ziet God als kenbaar in en door de fysische wereld, het Bijbelse woord en de Kerk. Het hart en de ziel van de individuele gelovige moeten door het geloof toegang krijgen tot Gods aanwezigheid in het leven. De duidelijke, onmiddellijke en vaak letterlijke ontmoeting met God wordt als evident beschouwd.
13. Betekenis van het leven: BELONING. De *Overtuigde Parochie* gelooft dat uiteindelijk ieder individu gestraft of beloond zal worden voor zijn of haar levenswandel.
14. Catechese: ONDERRICHT. De *Overtuigde Parochie* hecht veel belang aan catechese als weg van geloofsoverdracht. Het geloof ontdekken wordt in de eerste plaats in termen van kennisoverdracht geïnterpreteerd.
15. Bijbel: BIJBEL ALS BEWIJS. De tekst van de Bijbel wordt vaak als tekstueel bewijselement gebruikt voor een specifieke kijk of perspectief op het leven. Bijvoorbeeld: Jezus zegt, “Ik ben de weg de waarheid en het leven. Alleen door Mij heeft men toegang tot de Vader” (Joh 14: 5-6). De *Overtuigde Parochie* zal het wegens deze tekst moeilijk vinden om een open dialoog aan te gaan met andere levensbeschouwingen. De Bijbel zegt immers dat enkel door Jezus het leven in de Vader gekend kan zijn.
16. Kinderen: KINDEREN MOETEN WORDEN ONDERWEZEN. De *Overtuigde Parochie* vindt dat kinderen onderricht moeten worden in de geloofswaarheden. Hun rol bestaat er voornamelijk in om aanwezig te zijn en te luisteren naar de waarheden uit de Bijbel en de Kerk.
17. Leiderschap: ONDERWIJZEND-INSTRUCTIEF. De *Overtuigde Parochie* laat zich kenmerken door een onderwijzend leiderschapstype. Met het oog op

een klimaat van zekerheid en uniformiteit heeft de parochiegemeenschap nood aan sterke en sturende leiders.

18. Liturgie: MORALISEREND. De liturgie in de *Overtuigde Parochie* moet de eredienst van de gemeenschap ondersteunen als een middel van morele educatie. De zondagslezing staat steeds ten dienste van een morele boodschap.

Profiel van de *Overtuigde Parochie*type vanuit Koinonia, Kerygma, Liturgie en Diakonia

Elk prototype kan geconceptualiseerd worden volgens de traditionele bestaansvoorwaarden van een christelijke gemeenschap, zoals we die reeds in het Nieuwe Testament kunnen terugvinden: gemeenschap (*koinonia*), eredienst en sacramenten (*leiturgia*), verkondiging van het Woord (*kerygma*), en dienstbaarheid aan anderen (*diakonia*).

Gemeenschap (*koinonia*). Voor de *Overtuigde Parochie* loopt de kracht van de parochie parallel met de onderlinge steun voor de missie van verkondiging: “Ik hoor hier thuis omdat anderen dezelfde waarden delen, zich inzetten voor dezelfde zaken en gepassioneerd zijn door de verkondiging dat Jezus de weg, de waarheid en het leven is”. Deel uitmaken van deze parochie is een middel met het oog op een hoger doel. De *Overtuigde Parochie* zal bijvoorbeeld bevestigen wat op de site van de Hillsong-Kerkgemeenschap te lezen staat: “To reach and influence the world by building a large Christ-centred, Bible-based church, changing mindsets and empowering people to lead and impact in every sphere of life.”

De eredienst en sacramenten (*leiturgia*). De eredienst focust op Christus als de universele koning en wetgever. De liturgie is de plaats waar Christus als universele koning gevierd wordt en zijn wetten en decreten uitvoerbaar worden verklaard. De parochie steunt op de kracht van de Geest om te groeien in verkondiging en te kunnen getuigen van Gods boodschap in de wereld. De Schrift wordt steeds verkondigd door de morele aspecten ervan uit de verf te laten komen.

Verkondiging van het woord (*kerygma*). In het *Overtuigde Parochie*type gaat men met zekerheid en overtuiging over tot verkondiging. Zo zijn er voor dit parochie-type sleutelementen die publiek verkondigd moeten worden, bijvoorbeeld het kwaad van abortus en euthanasie, het algemene gebrek aan waarden in de samenleving, in het bijzonder onder jongeren, en het misbruik van de door God aan de mensen geschonken schepping. Over deze dingen kan enkel adequaat geoordeeld worden als de parochies de juiste kennis en het juiste begrip van het geloof hebben, ze bewust zijn van wat de Kerk hen leert en wat de Bijbel zegt. Zodra het geloof op deze manier gekend is, kan het tot leven komen

door het in het openbaar te verkondigen. In dit parochietype leeft sterk het gevoel dat de boodschap van het christendom relevant is voor alle mensen en dat het de plicht is van de parochiegemeenschap om deze waarheid uit de Bijbel aan iedereen bekend te maken. Hiervoor maakt de *Overtuigde Parochie* zeer vaak gebruik van moderne media, waardoor ze vaak uitgebreide parochiewebsites ontwikkelt met links naar thema's die zij belangrijk vindt. Informatie over de katholieke standpunten rond het leven, het waarheidskarakter van Jezus Christus en Zijn boodschap en het bewijs van Gods bestaan zijn voorgekauwd te consulteren. De *Overtuigde Parochie* beschikt over de adresgegevens van lokale politieke sleutelfiguren, zodat zij informatie zouden ontvangen over het kerkelijke standpunt wanneer ze een voorstel formuleren.

Dienstbaarheid (*diakonia*). Naar de buitenwereld toe ziet de *Overtuigde Parochie* de verkondiging als de best mogelijke dienst aan de bredere samenleving. De parochie dient de Kerk op een zeer praktische wijze door ervoor te zorgen dat mensen zich bewust zijn van de christelijke boodschap en ze zich er ook niet voor schamen. De prototypische parochieraad moedigt zo veel mogelijk mensen aan om van hun geloof te getuigen bij hun familie, op het werk en in andere publieke domeinen. Iedereen wordt aangemoedigd om met zijn geloof naar buiten te komen. Het is de intentie van de kerk om alle mensen ter wereld te laten horen dat Christus de weg, de waarheid en het leven is, en dat wij geroepen zijn om Hem te volgen.

Voor- en Nadelen

Voordelen:

- De *Overtuigde Parochie* laat niet toe dat het geloof zich tot de private leefomgeving beperkt.
- Er is een passie en overtuiging voor (bepaalde aspecten van) de traditie.
- De *Overtuigde Parochie* gaat in tegen de passieve houding van vele gelovigen vandaag en verzet zich tegen de relativistische tendensen die in de hedendaagse religieuze ervaring vandaag vaak veelvuldig aanwezig zijn.
- Ze kan onderwerpen afvuren op het publieke forum die belangrijk zijn voor het menselijke leven, vrede en rechtvaardigheid.
- De *Overtuigde Parochie* neemt het evangelie van Jezus ernstig – “Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard”.
- De Bijbelse beelden die de *Overtuigde Parochie* kunnen aanspreken zijn het Magnificat van Lucas 2,46-56; Matteüs 18,18 (Ik verzeker jullie, wat jullie op aarde binden, zal ook in de hemel gebonden zijn, en wat jullie op aarde ontbinden, zal ook in de hemel ontbonden zijn) etc.

Nadelen:

- De *Overtuigde Parochie* doet een te sterk beroep op de interpretatie van de traditie door één bepaald individu of een bepaalde groep.
- Bovendien kan de focus zo eenzijdig zijn dat zij de ruimere agenda van de Kerk negeert.
- Door haast fanatiek te focussen op één aspect, dreigt ze andere aspecten over het hoofd te zien (cfr. de consistente ethiek rond leven en dood).
- Door de wijze waarop de *Overtuigde Parochie* haar standpunten verkondigt, dreigt ze anderen af te schrikken (zowel binnen als buiten de Kerk) en loopt ze het risico afgeschilderd te worden als kruisvaarder.
- De overtuigde kerk loopt het gevaar te zeer afhankelijk te zijn van ‘daden’ in plaats van het ‘geloof’ en dreigt te vergeten dat ‘genade voortbouwt op de natuurlijke wereld’.

2. DE GEËNGAGEERDE PAROCHIE

Een verhaal

De leden van de Sint-Paulusparochie hebben net de laatste hand gelegd aan hun visietekst. Judith is trots, niet zozeer op de tekst zelf, maar wel op het totstandkomingsproces, waarbij de parochianen tot een akkoord kwamen over de inhoud. Net als zo vele anderen in haar parochie is Judith een regelmatige kerkganger, hoewel ze goed beseft dat een actief geloofsleven voor de meerderheid van de mensen niet langer de norm is. Dit geldt niet enkel voor de jongeren, maar ook voor velen van haar tijdgenoten. Hoewel ze sommige aspecten van het geloof ter discussie stelt en in twijfel trekt, beseft ze goed dat ze zonder de geloofsgemeenschap, de liturgie, de Schrift, de gesprekken en de initiatieven op het vlak van sociale rechtvaardigheid, God niet zou kunnen kennen zoals ze Hem vandaag kent. Om tot een mooie en onderbouwde visietekst te komen hebben geëngageerde parochianen gedurende enkele weken gedebatteerd. Twee soorten debatten speelden zich af. Ten eerste bespraken de parochianen hoe zij de parochie situeren binnen de spanning tussen de lange geloofstraditie en de geloofskwesties die vandaag aan de orde zijn. Ten tweede vond er een discussie plaats over de rol van de hedendaagse cultuur, zowel op lokaal als op globaal vlak. Het werd voor de groep snel duidelijk dat het geloof en de cultuur niet eenvoudig met elkaar te verzoenen zijn en dat op beide domeinen verdere reflectie noodzakelijk is. In een eindfase brachten de parochieverantwoordelijken en de priester de twee debatten samen met als hamvraag: “Hoe kunnen we trouw blijven aan ons christelijke verleden en toch een antwoord bieden aan het huidige culturele leefmilieu?”. Deze vraag leidde tot scherpe discussies waarin zowel de thema-

avonden rond de Bijbel als rond sociale rechtvaardigheid bevroegd werden. Het leidde ook tot de beslissing om meer inspanning te doen om levensproblemen te begrijpen en op lokaal en globaal niveau te beantwoorden, alsook om open te staan voor andere interpretaties van het lijden en het leven. De parochianen wilden zowel informeren en geïnformeerd worden als de ervaringen van het geloof binnenleiden in het debat rond het leven zoals het in de maatschappij rondom hen gevoerd wordt. Zo kwamen ze uiteindelijk tot een visietekst met als slagzin: “Het geloof *belev*en in dialoog en daad”.

Een beschrijving

Net zoals de *Overtuigde Parochie* beantwoordt ook de *Geëngageerde Parochie* de tendens in de moderne samenleving om geloof te verbannen naar het private domein negatief. Toch is er een belangrijk verschil; waar de *Overtuigde Parochie* verkondiging voorop schuift als de primaire bron voor geloofsreceptie, kijkt de *Geëngageerde Parochie* in de richting van de dialoog en de zich steeds verder ontplooiende traditie. De *Geëngageerde Parochie* wordt dan ook gekenmerkt door de velden Publiek en Dialoog. De *Geëngageerde Parochie* wil een gesprek tot stand te brengen tussen de hedendaagse context en de traditie zoals die vorm gekregen heeft binnen de geloofsgemeenschap. Voor de *Geëngageerde Parochie* is de ervaring van God een bemiddelde ervaring die ontvangen wordt in en door de kerkgemeenschap. Deze ontvangen kennis van God en de uitdrukking ervan worden niet als vanzelfsprekend aangenomen, maar vormen de gespreksbasis ad intra en de basis voor dialoog ad extra in het publieke domein. De *Geëngageerde Parochie* gaat op zoek naar een uitdrukking van het geloof die zowel cultureel plausibel als theologisch geldig is (recontextualisering). De *Geëngageerde Parochie* meent dat de lokale kerk kan en moet bijdragen aan de vorm en de inhoud van het publieke domein. Tegelijkertijd kan de gemeenschap meer ontdekken over zichzelf en haar rijke traditie door in een geëngageerde dialoog te treden met de hedendaagse cultuur. Dit kan leiden tot twistpunten, onenigheden en botsingen tussen de samenleving en een Kerk die de open dialoog wil aangaan.

De logica van de *Geëngageerde Parochie* is de volgende: Wij zijn (steeds) de erfgenamen van een lange traditie die constant in dialoog treedt met de culturele omgeving waarin ze bestaat. We zijn bereid hierin ons geloof te belijden en in gesprek te gaan met hen die een andere mening hebben. We willen betrokken worden en deel uitmaken van de groep die de toekomst van onze wereld bepaalt.

Algemene eigenschappen van het parochiotype: GEËNGAGEERD

1. Psychologische grondgezindheid: UITDAGING. De *Geëngageerde Parochie* ziet en aanvaardt de uitdaging om het geloof een plaats te geven in de lokale (en globale) context – meer in het bijzonder in de pluralistische maatschappij.

- Ze verklaart zich dan ook bereid om haar eigen geloofsmodel kritisch te toetsen aan de bestaande context.
2. Tijdservaring: REFLEXIVITEIT. De *Geëngageerde Parochie* denkt op een systematische manier na over zichzelf en de context. Zo gelooft ze in een kritische evaluatie van zowel haar eigen standpunten als van de standpunten van het pluralistische leefmilieu.
  3. Ethiek: SOCIALE RECHTVAARDIGHEID EN STRUCTURELE ZONDE. De *Geëngageerde Parochie* kijkt eerder naar de structuren van ongelijkheid en geweld en naar de sociale rechtvaardigheid dan naar objectieve waarheden. Alles wordt beschouwd door de bril van de voorkeursoptie voor de armen.
  4. Openbaring: DIALOGAAL BINNEN DE HEILSGESCHIEDENIS. Dit parochietype interpreteert de openbaring in termen van heilsgeschiedenis – God heeft ervoor gekozen om zichzelf te openbaren in de geschiedenis in en door de dialoog met een volk. Als erfgenaam van deze dialoog kan de parochie de focus verleggen naar de eigen geschiedenis. God blijft zich openbaren in de geschiedenis van deze gemeenschap die het Bijbelse verhaal van Gods werking door en in dialoog met de eigen geschiedenis wil begrijpen. Tegelijk wordt ook aandacht besteed aan andere historische en sociale bewegingen waarin God aan het werk zou kunnen zijn.
  5. Belangrijkste zorg: PUBLIEK DEBAT. De *Geëngageerde Parochie* keert zich in de dialoog naar buiten en is bereid om zowel haar eigen standpunt als dat van anderen ter discussie te stellen. Ze is ook bereid om haar positie te verdedigen en om in dialoog mee op zoek te gaan naar de kernpunten van en de oplossingen voor maatschappelijke problemen, zoals het ecologische debat of de mensenhandel.
  6. Dialoog: DIALOGO ad extra. De *Geëngageerde Parochie* wil in en door de dialoog de grenzen van de lokale gemeenschap overstijgen en wil zich zo als geloofsgemeenschap inzetten in de ruimere geloofs- en ervaringswereld. Deze oefening in dialoog helpt de *Geëngageerde Parochie* om haar eigen standpunt te verduidelijken en leidt tot een kritische visie op de zowel interne als externe religieuze wereldbeelden die de *Geëngageerde Parochie* vorm geven.
  7. Visie op gezag: HERMENEUTIEK. De *Geëngageerde Parochie* zal de argumenten rond bepaalde thema's kritisch bestuderen en zal de context en de logica van elke positie openlijk becommentariëren. De positie van de Kerk verdient hierbij de voorkeur, maar ook andere standpunten worden bekeken. Bijvoorbeeld: onze samenleving schijnt moeilijk te kunnen omgaan met ouderdom en ziekte. Waarom? Welk antwoord schuift de Kerk naar voren in thema's als menselijkheid en relaties, of wanneer ze spreekt van respect voor het begin en het einde van het leven? Wat staat er op het spel?

8. Visie op waarheid: HEURISTIEK. De waarheidsaanspraken van het christendom zullen de basis en het model vormen van waaruit andere waarheidsclaims ontdekt en begrepen moeten worden. Zo zal de *Geëngageerde Parochie* bijvoorbeeld een passie voor het leven tentoonspreiden. Maatschappelijke en menselijke kwesties, in het bijzonder kwesties die de armen aanbelangen, staan bovenaan de agenda van de parochie. Er zal een beroep gedaan worden op een liefdevolle God die meeleeft met de armen, de gekwetsten en de uitgestoten. Deze zoektocht zal de parochieagenda bepalen.
9. Leerattitude: ONDERZOEKEND. De *Geëngageerde Parochie* zal op een vooruitstrevende manier proberen om te gaan met de aanspraken van de traditie en de waarheid. Ze stelt zich de vraag: “Waarom ontwikkelde de Kerk op dat bepaalde tijdstip, die bepaalde richtlijn, devotionele praktijk of interpretatie? Kan dit op verschillende manieren geïnterpreteerd worden en hoe kan dit vanuit zijn context begrepen worden?” Zo zou men zich in de lente kunnen afvragen wat de vasten vandaag kan betekenen. Wat is het verband tussen onze vastenpraktijk en de armoede in de samenleving?
10. Gebed: (SACRAMENTELE) ONTMOETING. De *Geëngageerde Parochie* ziet gebed als een ontmoeting met God. Het gebed vormt en beïnvloedt het perspectief van de parochianen – ze stellen zich bloot en ontdekken God op die manier.
11. Concept van traditie: ONTDEKKEN. De *Overtuigde Parochie* ontdekt voortdurend het geloof en de geloofstraditie. Deze parochie verlaat de platgetreden paden en gaat op zoek naar nieuwe uitdrukkingsvormen en nieuwe ruimtes voor haar geloofsbeleving.
12. Relatie met God: BEMIDDELDE KENNIS VAN GOD (OPEN VERHAAL). Het open verhaal verwijst naar het specifieke en unieke christelijke verhaal dat de grenzen met andere culturele verhalen aftast. Wanneer deze verhalen elkaar ontmoeten wordt er iets over God verduidelijkt of ter discussie gesteld.
13. Betekenis van het leven. VERANTWOORDELIJKHEID. De *Geëngageerde Parochie* voelt de verantwoordelijkheid van het christelijke geloof en haar engagement met de wereld. Deze verantwoordelijkheid komt tot uiting in daad en dialoog.
14. Catechese: GESPREK. Geëngageerde parochianen zullen hun parochie zien als een plek voor gesprek. Catechese wordt ter harte genomen als een kans om na te denken en te discussiëren over het geloofsprofiel van de leden van de parochiegemeenschap. In en door deze vorm van gesprek worden de doelstellingen van de catechese bereikt.
15. Bijbel: BIJBEL ALS HERMENEUTIEK. De *Geëngageerde Parochie* erkent dat de Bijbeltekst toegankelijk wordt in en door een reeks van interpretatiesleutels en betekenselementen. Zo kan de Schrift benaderd worden en kunnen

- interpretatiesleutels onderkend en ter discussie gesteld en vergeleken worden.
16. Kinderen: KINDEREN DRAGEN BIJ. Ook kinderen hebben een rol te spelen in het ontdekken van God. In de *Geëngageerde Parochie* kunnen kinderen bijdragen aan de zoektocht naar God.
  17. Leiderschap: DISTRIBUTIEF. De *Geëngageerde Parochie* ziet leiderschap als iets dat gedeeld wordt en inclusief is. Het leiderschap is vloeibaar aangezien de verscheidene uitdagingen van het parochie- en kerkleven verschillende aanpakken en capaciteiten vereisen, die niet steeds in één persoon verenigd zijn.
  18. Liturgie: PARTICIPATIEF. De *Geëngageerde Parochie* streeft de ‘volledige, bewuste en actieve’²⁰ deelname aan de liturgie na.

Profiel van de Geëngageerde Parochie volgens Koinonia, Kerygma, Liturgia en Diakonia

Gemeenschap/Gemeente (*Koinonia*). Geloof leeft en groeit in deze kerk waarin parochianen uitgenodigd worden om kritisch na te denken over de geloofstraditie en de culturele context van religieuze en niet-religieuze veelheid waarin ze leven. De parochie probeert bij te dragen tot de vorming van de christelijke identiteit van de parochianen binnen die context. Ze zijn zich ervan bewust dat mensen vandaag niet meer als christen geboren worden, en dat de volgende generaties, veel meer dan alle voorgaande, manifester geconfronteerd zullen worden met het bestaan van het verschil en religieuze heterodoxie. Gelovigen vandaag moeten zich niet enkel thuis voelen in de christelijke gemeenschap, maar ook in de samenleving als geheel. Dit dubbele thuisgevoel wordt weerspiegeld in de betekenis van het woord parochie: *paroikia* (uit het Grieks), “zij die vlakbij of ernaast wonen”. Voor de *Geëngageerde Parochie* heeft het ergens toe behoren zowel een interne als een externe component. Een parochiaan voelt zich thuis in zijn kerk en in de wereld. De *Geëngageerde Parochie* verwelkomt dan ook iedereen die haar benadert. Anderzijds beseft deze parochie dat een harmonie tussen de opinies en geloofsstandpunten van diegenen binnen de gemeenschap en diegenen die erbuiten staan, niet vanzelfsprekend is. Ze is dan ook bereid om zowel haar geloof als de standpunten van anderen ter discussie te stellen, te bediscussiëren en te bevestigen.

Gebed en Sacrament (liturgie). Gebed vertoont in deze parochie vaak een mix van diepe contemplativiteit en grote participatie. De parochie gelooft dat een verinnerlijkte lezing van de schriftteksten en de ervaring van een God die ons ontmoet in zijn gebed, zal leiden tot een verrijkte geloofsbeleving. Dit wordt

²⁰ *Sacrosanctum Concilium* No 14.

gekoppeld aan de vele kansen die er zijn om, buiten de liturgie, de Schrift en geloofs- en levensvragen te verkennen. Er wordt aandacht gegeven aan de menselijke aspecten van geloofssymbolen. In en door brood, wijn, water, woord en daden is God aanwezig en laat hij Zijn licht op de mensheid schijnen.

Verkondiging van het woord (*kerygma*). De *Geëngageerde Parochie* wil innoveren door onderwerpen aan te leveren die bediscussieerd, ontdekt en gebruikt kunnen worden om zo het persoonlijke geloof te verrijken en te verdiepen in en door geloofsvragen en geloofspraktijken die aan de oppervlakte komen. De parochie wil ook vernieuwen in de manier waarop ze omgaat met andere uitingen van zingeving door hen te bevragen over hun doel, hun richting en hun samenhang met het leven en met God.

Dienstbaarheid (*diakonia*). De *Geëngageerde Parochie* legt de nadruk op een dienstbaarheid die gericht is op “rechtvaardigheid” eerder dan op “liefdadigheid”. Niet enkel hulp aan de armen, maar ook de vraag naar structurele ongelijkheid en armoede komt aan bod in themagroepen. De parochie plaatst interreligieuze dienstbaarheid voorop om op die manier haar visie op het verschil en de christelijke particulariteit vorm te geven en te verdiepen. Het geloof uitdragen is van groot belang voor een *Geëngageerde Parochie*. Alleen wanneer gelovigen kunnen nadenken over hun geloof, de betekenis ervan kunnen bevragen en het kunnen confronteren met inzichten en interpretaties van anderen, kan het geloof groeien en sterker worden. De *Geëngageerde Parochie* wil een veilige haven zijn om dit delen van ervaringen mogelijk te maken. Gesprek wordt verkozen boven onderricht in parochiegroepen.

Voor- en nadelen

Voordelen

- Neemt de wereld rondom zich en de zaken waarmee mensen geconfronteerd worden, ernstig.
- Kijkt op kritische wijze verder dan de interne noden van de parochie.
- Beschouwt de doelstellingen en hoop van de samenleving kritisch vanuit de dialoog met de christelijke traditie.
- Gaat op zoek naar culturele geloofwaardigheid en theologische geldigheid voor de uitdrukking van het christelijke geloof.
- Neemt de incarnatie, het woord dat vlees geworden is en aanwezig is, ernstig.
- Houdt rekening met de tekenen des tijds.
- Biedt kansen tot engagement om zo binnen de parochie de parochianen de kans te geven om hun geloof in daden om te zetten.
- Bijbels beeld: Paulus in de Areopag, Handelingen 17,34.

Nadelen

- Analyse kan de bovenhand nemen boven actie.
- Vraagt om een analytische kennis en onderzoeksvaardigheden die niet iedereen bezit.
- Zou het alledaagse leven van de parochie uit het oog kunnen verliezen.
- Loopt het gevaar menselijke daden te overaccentueren en kan zo de invloed van de Heilige Geest verduisteren.

3. DE CONSUMENTENPAROCHIE

Een verhaal

Sam en Cathy hebben ervoor gekozen hun dochter Chloe te laten dopen in de Allerheiligenkerk. Los van het feit dat Cathy de parochie nog kende uit haar kindertijd, was de keuze voor de Allerheiligenparochie snel gemaakt vanwege de heldere website met een goed overzicht van wat allemaal moet en kan. Cathy wou absoluut eigen elementen toevoegen aan de doopviering. Aangezien ze goed kan onderhandelen, vertrouwde ze erop dat ze een eigen liedjesselectie en een mooi gedicht zou mogen aanbrenge. De Allerheiligenparochie ligt in een buurt waar vele jonge families wonen. De kerk gelooft er echter niet in dat ouders verplichten om lessen te volgen of naar de kerk te komen een toegevoegde waarde heeft. Als ze hun kinderen willen laten dopen, dan is het de taak van de kerk om hieraan mee te werken en hen deze dienst aan te bieden. Cathy was ook blij dat de parochie er geen probleem van maakt dat de dooppeter van Chloe niet katholiek is. “Zolang je je zelf maar goed voelt bij je keuze en zolang hij een goed voorbeeld is voor Chloe, vormt dit voor ons geen probleem”, zei men op het parochiesecretariaat. De Allerheiligenparochie hecht veel belang aan de vrije keuze en de wensen van al wie naar haar toe komt; geloof is immers iets heel persoonlijks en een zaak van het hart. Niemand heeft andermans geloof te beoordelen of de authenticiteit ervan in twijfel te trekken. De parochie ziet het als haar taak om een dienst aan te bieden aan iedereen die op zoek is naar sacramenten, onderwijs of sociale activiteiten. Sams moeder, Anne, zal ook zeer blij zijn met de plannen om Chloe te dopen. Ze bestempelt zichzelf immers als katholiek, maar heeft in praktijk weinig affiniteit met een parochie. Ze gaat al vele jaren niet meer naar de kerk; de liturgie heeft toch geen invloed op wat ze gelooft en de kerk was voor haar een onnodige tussenstap om tot God te komen. Anne heeft wel al te kennen gegeven dat wanneer ze sterft haar uitvaartplechtigheid zal plaatsvinden in de Allerheiligenkerk. Ze heeft er alle respect voor dat haar zoon en Cathy niet voor de kerk getrouwd zijn, maar in de tuinen van een pittoresk kasteel – ook zij zijn immers vrij om te kiezen. Ze

vertrouwt erop dat de Allerheiligengemeenschap degelijk onderwijs zal geven aan haar kleindochter, althans als Sam en Cathy ervoor kiezen om Chloe naar de parochieschool te sturen. Anne zelf heeft veel gehad aan het katholicisme, maar zal Chloe niets opdringen; als ze groter wordt kan ze er eventueel zelf voor kiezen. Zolang ze maar een goed mens wordt, zichzelf trouw blijft en een authentiek leven leidt, wat overigens ook de waarden zijn die door de Allerheiligenparochie uitgedragen worden.

Een beschrijving

De *Consumentenparochie* heeft ermee ingestemd dat religie tot het private domein behoort en legt, ondanks het feit dat ze zich aan de dialoogkant van de Dialoog-Verkondings-as bevindt, de vindplaats voor geloofsinterpretatie en kennis bij het individu zelf. Dat de *Consumentenparochie* desondanks toch op de dialoogzijde terug te vinden is, heeft te maken met haar fundamentele besef dat er verschillende visies op het leven (zowel religieus als niet-religieus) naast elkaar bestaan. Bij de meeste parochianen in dit kwadrant is de interesse, de tolerantie en het respect ten opzichte van andere visies op het leven groot. Hier houdt de dialoog dan ook meestal op. Aangezien religie beschouwd wordt als een private aangelegenheid, is deze vorm van dialoog niet bekommerd om het bekritisieren, bereflecteren of veranderen van de eigen levensbeschouwelijke positie. Binnen dit parochietype is de interesse om anderen te overtuigen onbestaande: de dialoog beperkt zich tot een loyale uitwisseling van ideeën en negeert hierbij het element van verkondiging, waardoor het geloof gerelativeerd en zelfs gecommmercialiseerd wordt. Deze relativering en commercialisering bepalen samen met het private karakter van het geloof in grote mate het beeld van de *Consumentenparochie*: relevant zijn door religieuze diensten aan te bieden aan de grote verscheidenheid van spirituele en religieuze noden.

De *Consumentenparochie* promoot geen ideaalbeeld van het katholicisme, maar respecteert de individuele spiritualiteit van elke parochiaan. Om relevant en bij de tijd te blijven, gaat de parochie op zoek naar een compromis met de omringende cultuur; daarom erkent en steunt ze de individuele geloofskeuzes en spiritualiteit van de parochianen zonder hen het katholieke denkbeeld of zelfs een ruimte voor kritiek, bevraging of overweging aan te bieden. Het religieuze verlangen en de spiritualiteit van de gelovigen worden niet ter discussie gesteld, maar zullen altijd de volle steun en bevestiging van de parochie krijgen.

Dialoog bestaat er meestal in de eigen spiritualiteit te verwoorden en de eigen spirituele doelstellingen (en die van mijn kinderen) uit te klaren. Deze verschillen van parochiaan tot parochiaan. De parochie antwoordt meestal onmiddellijk en positief op verzoeken voor een religieuze of spirituele dienst, zonder hier voorwaarden tegenover te stellen. De *Consumentenparochie* is

inclusief en oordeelt niet over de handelingen of de spiritualiteit van haar leden. De parochie blijft in de private sfeer waar het individuele of familiale verzoeken beantwoordt. Ze engageert zich niet voor en oefent geen invloed uit op het publieke domein.

De logica van dit kwadrant. De logica van de *Consumentenparochie* loopt langs de volgende lijnen: Ik probeer mijn eigen leven te beheersen. Ik denk en beslis voor mezelf. Ik werk hard om te kopen wat ik wil en doe mijn uiterste best om mijn doelen te bereiken. De Kerk heeft me hierin geen les te leren. God (of een hoger iets) zou van pas kunnen komen om mijn levenskeuzes te bezegelen of kan een plaats krijgen in de viering van belangrijke gebeurtenissen. Andere mensen (religies en culturen) vieren die dingen op hun manier, wat ik respecteer en tolereer. Persoonlijk heb ik voor het christendom gekozen, maar mijn kinderen mogen na verloop van tijd hun eigen keuzes maken. Zolang ze maar goed (en gelukkig) zijn.

Belangrijkste kenmerken van dit type: CONSUMEREND

1. Psychologische grondgezindheid: KEUZE. De *Consumentenparochie* vindt dat mensen moeten kiezen waarin ze geloven en hoe ze geloven. Ze is zich bewust van haar rol als aanbieder van een dienst in een situatie van veelheid.
2. Tijdservaring: ONMIDDELLIJKHEID. De *Consumentenparochie* weet dat mensen op zoek zijn naar religieuze “gevoels”ervaringen. Diensten en programma’s rond de tactiele, gevoelens en positieve ervaringen worden aangeboden.
3. Ethiek: PRIVATE MORAAL. De parochianen in de *Consumentenparochie* geloven dat Jezus een goed persoon was die voor velen als voorbeeld kan dienen. Net zoals andere religieuzen en spilfiguren binnen een godsdienst kan Hij een voorbeeld zijn, maar Hij heeft hierin niet noodzakelijk het monopolie.
4. Openbaring: CONSTRUCTIE VAN WAARHEID. Mensen oordelen uiteindelijk zelf of iets waar, juist of goed voor hen is. Het christendom heeft hierin goede en waardevolle zaken te vertellen, die bijdragen tot een goed en eerlijk leven. Er zijn echter ook andere religieuze en populaire perspectieven die kunnen bijdragen tot een goed en waarachtig leven. Het staat iedereen vrij om die te ontdekken.
5. Belangrijkste zorg: PERSOONLIJKE BEHOEFTE. Het allerbelangrijkste voor de *Consumentenparochie* is dat persoonlijke meningen gehoord en aanvaard worden. Men kan het oneens zijn met het standpunt van anderen of de kijk van een andere traditie. Mijn persoonlijke wensen en verzuchtingen zullen bepalen wat ik doe en welke bronnen ik gebruik.
6. Dialoog: UITWISSELING VAN PERSPECTIEVEN. De *Consumentenparochie* is zich zeer bewust van de pluraliteit van het hedendaagse zingevingskader

waarmee parochianen ongetwijfeld te maken krijgen. Deze pluraliteit wordt aanvaard en niet veroordeeld. Dialoog komt tot uiting in het respect voor andere standpunten, de interesse in elkaars interpretatie en soms zelfs in de fascinatie voor het verschil. Dialoog leidt niet tot debat en discussie.

7. Visie op gezag: ERVARING. De consument-parochiaan vertrouwt sterk op ervaring als interpretatiekader en als richtlijn voor goed en kwaad. Ervaringen moeten vertrouwd en gevolgd worden.
8. Visie op waarheid: PLURALISME. De consument-Consumentenparochiaan aanvaardt de diversiteit zolang die geen invloed heeft op zijn of haar eigen geloofspositie. Het is goed dat er verschillende standpunten bestaan. Zolang mensen hun visie niet opdringen aan anderen, kunnen ze in harmonie samenleven.
9. Leerattitude: VERGELIJKEND. Consumenten-parochianen zullen de werking en de voorwaarden van verschillende parochies vergelijken. Zo zullen initiatierites vergeleken worden van parochie tot parochie, zodat ze een op hun lijf geschreven arrangement kunnen samenstellen. Soms kiest men op basis van ligging, dan weer op basis van tijd of uitstraling. Soms worden riten uit andere godsdiensten in de dienst geïntegreerd.
10. Gebed: EIGEN KEUZE. Het gebed hoort tot de privésfeer en is een zuiver eigen keuze. De parochiaan kiest zelf of hij bidt, wanneer hij bidt en waarom hij bidt.
11. Concept van traditie: TOEPASSEN. De *Consumentenparochie* is de plaats waar parochianen delen van hun traditie op hun leven kunnen toepassen. De traditie wordt gebruikt wanneer het nodig is.
12. Relatie tot God: ONMIDDELLIJKE VERVULLING. De *Consumentenparochie* is ongeduldig over Gods afwezigheid en stilte en zoekt liever naar ervaringen van Gods aanwezigheid die onmiddellijk voelbaar, kenbaar en tastbaar zijn. Religieuze ervaringen gaan vaak samen met zintuiglijke ervaringen.
13. Betekenis van het leven: LOT. De *Consumentenparochie* zal een belangrijke rol toekennen aan het lot om levensgebeurtenissen en de toekomst te bepalen. Contingentie en arbitrarigheid kenmerken ons leven en onze dood.
14. Catechese: SELECTEREN. De *Consumentenparochie* ziet het als haar taak om diegenen die op hun diensten een beroep doen een ruim en gepersonaliseerd aanbod aan religieuze diensten en services aan te bieden. De catechetische rol van een parochie wordt afgezwakt tot de mogelijkheid om bepaalde elementen uit de traditie te kiezen.
15. Bijbel: BIJBEL ALS VERHALEN WAARUIT MEN KAN KIEZEN. De Bijbel is een inspirerende en geïnspireerde tekst, maar er zijn ook andere teksten die op gelijkaardige manier aan het leven vorm kunnen geven.
16. Kinderen: KINDEREN KIEZEN. Kinderen worden gehoord en krijgen zelfs het laatste woord bij het nemen van de beslissing of de *Consumentenparochie*

voor hen de goede parochie is. Tevreden kinderen aan wier wensen door de *Consumentenparochie* wordt voldaan, zijn de maatstaf voor het succes van de parochie.

17. **Leiderschap: FLEXIBEL EN AANPASBAAR.** Leiderschap in de *Consumentenparochie* moet zich snel kunnen aanpassen aan specifieke noden en moet flexibel reageren op een verzoek.
18. **Liturgie: ERVARINGSGERICHT.** Het liturgische leven van de *Consumentenparochie* is gericht op de ervaring en komt tegemoet aan de spirituele noden van de parochianen²¹.

Profiel van de Consumentenparochie volgens Koinonia, Kerygma, Liturgia, Diakonia

Gemeenschap/gemeente (*koinonia*). Voor de *Consumentenparochie* bestaat de geloofsgemeenschap meestal uit parochianen die kortstondig of op overgangsmomenten bij de gemeenschap aansluiten. De parochie moet de best mogelijke diensten aanbieden en is hierbij in hoge mate afhankelijk van individuele verzoeken. Velen binnen de *Consumentenparochie* worden het liefst met rust gelaten en beleven hun (christelijke) leven het liefst zonder tussenkomst van of verwijzing naar de Kerk. Anderen zullen de kerk opzoeken voor doopsels, huwelijken, begrafenissen, herdenkingsmissen of op andere bijzondere knooppunten in het leven. De christelijke symbolen en doctrine bevinden zich vaak in competitie of complementariteit met andere traditionele of innovatieve elementen die individuen of families op zoek naar een dienst van de parochie aanbrengen. Dialoog bestaat in dit geval uit het beheersen en bevatten van de verschillende elementen in de mix van geloof en praktijken die via de parochianen in de parochie binnenkomt. Samenhang is niet de belangrijkste troef van de gemeenschap. Het gevoel deel uit te maken van de gemeenschap is vaak beperkt tot het deel uitmaken van of de identificatie met die bepaalde elementen van die gemeenschap en haar traditie, die voor het individu betekenis hebben en passen binnen zijn of haar wereldbeeld.

²¹ Het *Pew Research Centre Forum on Religion and Public Life* (VS), voerde recent een studie naar het aantal katholieken die recent de katholieke Kerk inruilden voor een protestantse gemeenschap. De reden bij uitstek hiervoor was de grote 'ontevredenheid over hoe de Kerk omgaat met spirituele noden en de eredienst'. Pew toont aan dat 1 op de 10 Amerikanen de katholieke Kerk verliet en dat de helft hiervan zich aansloot bij een protestantse gemeenschap wegens de manier waarop katholieke kerkgemeenschappen omgaan met spiritualiteit en gebed. Zie *The Hidden Exodus Catholics Becoming Protestants*, <http://ncronline.org/news/faith-parish/hidden-exodus-catholics-becoming-protestants> retrieved 11 April 2013. Vanuit het perspectief van de *Consumentenparochie* is dit een zorgwekkende tendens.

Eredienst en Sacramenten (*leiturgia*). De eredienst in de *Consumentenparochie* geeft de voorkeur aan de ervaring en maakt daarbij vaak gebruik van elementen uit de omringende cultuur of uit andere tradities. Hedendaagse muziek, gedichten en passages uit de literatuur kunnen hand in hand gaan met traditionele symbolen. Elementen van andere tradities (zoals het aan elkaar binden van de handen bij het huwelijk) krijgen hun plaats in de eredienst van de *Consumentenparochie*. Schatplichtig zijn aan andere tradities is de interpretatie van dialoog die door de *Consumentenparochie* gegeven wordt.

Verkondiging van het woord (*kerygma*). Verkondiging in de *Consumentenparochie* gebeurt altijd op basis van een uitnodiging. De parochie is zich zeer bewust van het feit dat het christelijke verhaal slechts één antwoord is binnen de veelheid. De *Consumentenparochie* houdt de christelijke traditie voor aan parochianen die ook elementen en verhalen van andere tradities mogen inbrengen. De christelijke verkondiging staat in competitie met andere teksten, tradities en innovaties. De *Consumentenparochie* gaat gemakkelijk om met deze alternatieven. Mensen worden aangemoedigd om hun geloof op hun eigen manier te verkondigen. Geloofservaringen worden slechts gedeeld indien ze de persoonlijke ervaring van anderen ondersteunen of onmiddellijke relevantie hebben. Geloof als een spiritualiteit van welzijn en gezondheid is populair; yoga, reike, en aromatherapieën worden aangemoedigd en gesteund.

Dienstbaarheid (*diakonia*). De *Consumentenparochie* is een aanbieder van diensten, hoewel ze niet veel externe diensten aanbiedt in de vorm van hulpverlening of sociale rechtvaardigheid. De diensten zijn gericht op diegenen die erom vragen of diegenen die ooit reeds op de parochie een beroep hebben gedaan en dit opnieuw zullen doen bij de volgende belangrijke levensgebeurtenis. Wel bestaan er bepaalde kleine groepjes die de diensten van de kerk moeten promoten. Het doel van de *Consumentenparochie* is een zo goed mogelijke dienst aan te bieden aan mensen die erom verzoeken, zonder diezelfde mensen te overvragen. De parochie zal waarschijnlijk exact datgene aanbieden wat de mensen willen – rozenkransen, zegeningen, huwelijken, doopsels, naamgevingceremonies, moderne liedjes, hedendaagse literatuur, zelfgeschreven bezinningen etc.

Voordelen en nadelen

Voordelen

- Er is een openheid voor de religieuze ervaring en het transcendente.
- Religie is een persoonlijke en vrije keuze. Er bestaat geen druk vanuit de parochie.
- De *Consumentenparochie* is bereid horizons te verkennen en wil luisteren naar wat de spirituele markt te bieden heeft.

- Bijbels beeld: het is wat uit de persoon komt dat van belang is / wat aan de binnenkant zit (gevaar voor hypocrisie).

Nadelen

- De onmiddellijkheid (quick fix) van de ervaring maakt het onmogelijk om tot het diepere niveau van de ervaring door te dringen.
- Elke religieuze ervaring en religieuze traditie is even goed, waardoor de *Consumentenparochie* geen echte identiteit heeft.
- Persoonlijke isolatie kan ertoe leiden dat het geloof stagneert. Hierdoor dreigt het geloof in deze parochie te verworden tot een relik, eerder dan tot een levend iets.
- Deze parochie negeert het element van evangelisatie en verkondiging ten voordele van het tegemoetkomen aan individuele verzoeken.
- De *Consumentenparochie* kan de algemenere bezorgdheden van de Kerk en de wereld negeren, aangezien ze enkel focust op onmiddellijke noden en bezorgdheden.

4. DEVOTIELE PAROCHIE

Een verhaal

De Sint-Lucasparochie heeft een geschiedenis om trots op te zijn. De *Devotieele Parochie* is reeds generaties lang een thuis voor vele katholieke families. De parochiepriester, E.H. O'Reily, doopt vandaag vele kinderen van ouders die hij lang geleden zelf nog gedoopt heeft en die hij in de echt heeft mogen verbinden. Stabiliteit, continuïteit en samenwerking zijn de motto's voor het parochieleven. Al generaties lang biedt deze parochie continuïteit aan katholieke families die zo het geloof van hun voorvaders kunnen beleven in dezelfde geloofsgemeenschap. Wanneer de gemeenschap op zon- en feestdagen samenkomt kent iedereen zijn plaats. Diegenen die ambten en bedieningen opnemen weten perfect wat ze moeten doen en hoe ze dit moeten doen. Alles gebeurt op een uiterst precieze en zeer voorspelbare manier. Dit maakt van de Sint-Lucasparochie een sterke en stabiele katholieke gemeenschap. Zo nemen ouders hun kinderen mee naar de kerkdiensten van de parochie om hen te wortelen in hun geschiedenis, cultuur en traditie. O'Reily herinnert de jonge parochianen er vaak aan – “dat ze minstens één uur van hun week aan God moeten schenken; dat heb je van de vorige generatie geleerd en moet je ook in de toekomst doen”. De parochianen van de Sint-Lucasparochie weten goed wie ze zijn. Ze zijn er zich van bewust dat er in de ruimere samenleving ook andere religieuze en culturele groepen leven. Daar hebben zij echter niet veel

mee te maken. Hun parochie moet hun eigen cultuur en geloof ondersteunen en het mogelijk maken dat ze vreedzaam kunnen leven.

Een beschrijving

Ik heb de *Devotionele Parochie* beschreven als een gemeenschap die de katholiciteit blijft opzoeken in en door de betrokkenheid op en de overlevering van de katholieke cultische en devotionele praktijken. De *Devotionele Parochie* is een plaats waar het geloof uit het verleden ontvangen wordt, en onkritisch wordt beleefd en doorgegeven. De parochie heeft een sterk uitgebouwd devotioneel karakter met gebed en liturgie als het bindmiddel voor een gemeenschap die (meestal) is samengesteld uit gelijkgestelde zielen. Het geloof van de parochianen wordt gevoed door het liturgische jaar en de prediking van gewijde ambtsdragers. Het geloof maakt deel uit van de culturele identiteit van de groep en wordt niet in twijfel getrokken of geanalyseerd. Dit is ons geloof en onze cultuur.

De logica binnen dit kwadrant: de Kerk is een fundament voor en een dagelijks element van ons leven in het verleden, maar ook in de toekomst. De verkondiging van het katholieke geloof wordt overgeleverd van de ene generatie op de andere en we zouden dat in de toekomst graag zo houden. Het verkondigde en ontvangen geloof is voor ons een zekerheid en vormt onze identiteit. We zijn ons bewust van het bestaan van andere gemeenschappen en culturele groepen die gebaseerd zijn op andere waarheidsclaims, maar deze groepen hebben niets met ons te maken. Wij willen onze eigen traditie en onze levenswijze behouden.

Uitgewerkte Eigenschappen van dit Type: DEVOTIONEEL

1. Psychologische grondgezindheid: COMFORT. De *Devotionele Parochie* zoekt naar comfort in de traditie en de continuïteit met het verleden. Zo is de kerk-gemeenschap een vriend voor het leven bij wie men zich thuis voelt.
2. Tijdservaring: CONTINUÏTEIT. De *Devotionele Parochie* put haar kracht uit de continuïteit en de warmte van de gemeenschap. Het wekelijks en jaarlijks terugkerende geloofs- en leefpatroon geeft een gevoel van welbehagen.
3. Ethiek: GEHOORZAAMHEID. De *Devotionele Parochie* is het prototype van een gemeenschap met een passieve en volgzaam kijk op moraal. Christus volgen betekent de overgeleverde levenswijze overnemen. Een goed, devotioneel en gehoorzaamend leven is wat verwacht wordt.
4. Openbaring: BEMIDDELING STAAT BUITEN KIJF. God heeft ervoor gekozen om zich in zijn Zoon, Jezus, te openbaren en zo iedereen op te roepen tot een gemeenschap in liefde met Hem en de Heilige Geest. Deze gemeenschap werd toevertrouwd aan de Kerk, meer in het bijzonder aan het Magisterium. Parochies zijn broeders en zusters die geleid worden door de Kerk.

5. Belangrijkste zorg: SAMENHANG. Het katholieke geloof is wat het leven in deze parochie samenhoudt. De samenhang tussen het geloof en het leven is fundamenteel. Beide splitsen is onmogelijk. Zowel het geloof als het leven wordt beleefd binnen een devotionele gemeenschap, waarin discussie niet aanvaard wordt en debatten over het geloof zeker niet in het publieke domein gevoerd worden.
6. Dialoog: MONOLOOG. De *Devotionele Parochie* zal in dialoog treden binnen de gemeenschap van gelovigen, waar er van nature een grote eensgezindheid bestaat. De “familie”-omgeving waarin iedereen elkaar kent en begrijpt, biedt een veilig milieu waarin visies gedeeld en bevraagd kunnen worden. Eventuele onenigheden blijven binnen de familie. Toch ligt het meer voor de hand dat de parochianen hetzelfde denken over de Kerk en de geloofspraktijk.
7. Visie op gezag: GE-ERFD. De *Devotionele Parochie* zal ervoor zorgen dat haar leden rekenschap geven van de traditie die ze van de oudere generatie en van parochiepriesters ontvangen hebben. De lokale priester en de vorige generaties kennen de geschiedenis en levenswijze van deze specifieke gemeenschap, en kunnen zo bijdragen aan haar stabiliteit.
8. Visie op waarheid: INITIATIE. Voor de *Devotionele Parochie* loopt de waarheid in grote lijnen parallel met de erfenis die zij ontvangen heeft. De waarheid komt aan de oppervlakte in de manier waarop we leven en in de handelingen en rituelen die we stellen en die ons een leven in de waarheid bezorgen.
9. Leerattitude: HERHALING. De *Devotionele Parochie* hecht er veel belang aan te doen wat vroeger ook al gedaan werd. We leren van onze ouders en grootouders.
10. Gebed: TROUW. De *Devotionele Parochie* zal haar leden veelvuldig de kans bieden om de rozenkrans te bidden, het heilig sacrament te eren, te biechten, te bidden om roepingen, regen en vrede... Dit parochietype is ervan overtuigd dat intenser en veelvuldiger bidden de gemeenschapsvorming ten goede komt.
11. Concept van traditie: LIDMAATSCHAP. Het leven in de *Devotionele Parochie* gaat fundamenteel om lid zijn van een gemeenschap. Het is een plaats van warmte, comfort en veiligheid.
12. Relatie tot God: BEMIDDELDE KENNIS VAN GOD (GESLOTEN VERHAAL). De *Devotionele Parochie* gelooft dat God in een gemeenschap gekend is. De verzamelde gemeenschap en het gemeenschapsgevoel getuigen van Gods aanwezigheid. De kerkgebouwen en rituelen getuigen van God en bepalen de taal waarlangs God benaderd kan worden. Bijvoorbeeld, het gebed begint altijd met een kruisteken.
13. Betekenis van het leven: GAVE. De *Devotionele Parochianen* bedanken God voor de gave van de geloofsgemeenschap waartoe ze behoren. Het leven is

een geschenk van God en het geloof is een extra geschenk voor hen die het ontvangen hebben.

14. Catechese: ONTVANGEND. Voor de *Devotionele Parochie* is de gemeenschap een plaats van ontvangst. Jonge kinderen worden er gedoopt en iedereen krijgt er elke week het evangelie te horen. De parochie is waar we het geloof van de Kerk in ontvangst nemen. Dit geloof moet worden beschermd en bewaakt door elk lid.
15. Bijbel: DE BIJBEL ALS GODS WOORD IN EN DOOR DE HEILIGE GEEST. De Bijbel is het boek van de Kerk, geïnspireerd door de Heilige Geest en als leidraad geschonken aan een gemeenschap.
16. Kinderen: KINDEREN MOETEN LEREN DEEL TE ZIJN VAN DE GEMEENSCHAP. Kinderen in de *Devotionele Parochie* moeten leren hoe ze deel kunnen uitmaken van de bestaande gemeenschap. Ze brengen niets nieuws in de gemeenschap binnen, maar ontvangen de kerkelijke traditie. In de liturgie horen ze stil te zijn, te kijken en na te doen wat ze zien.
17. Leiderschap: PASSIEF BEHOUD. Het leiderschap van de *Devotionele Parochie* moet het status-quo bewaren. Er is weinig ruimte voor verandering of vernieuwing. De gemeenschap zoekt naar stabiliteit en bevestiging.
18. Liturgie. TRADITIONELE VIERING. De liturgie en haar rituelen moeten voorspelbaar en herhaalbaar zijn. De *Devotionele Parochie* behoudt haar identiteit in en door-geloofshandelingen waarin het leven en geloof samengehouden worden.

Profiel van de devotionele kerk volgens koinonia, kerygma, liturgia en diakonia
 Gemeenschap (*koinonia*). Geloof is een bron van eenheid binnen deze parochie, in het bijzonder wanneer het beleefd wordt in het gebed of kerkelijke rituelen. De gemeenschap put vertrouwen uit de continuïteit van het liturgische jaar; van week tot week, van jaar tot jaar wekt het geloof vertrouwen op. De parochie wordt bestuurd door een parochiepriester en een parochieraad die nauw verbonden zijn met de geschiedenis van de gemeenschap. De gemeenschap is als een grote familie waarin iedereen een rol speelt. De familie houdt haar geschiedenis in ere en tracht de continuïteit te verzekeren naar de toekomst toe. De kerkleiders moedigen de parochianen aan om de verhalen te leren kennen en in daden om te zetten.

Eredienst en sacramenten (*leiturgia*). De eredienst is van levensbelang voor de *Devotionele Parochie*. Rituelen zijn belangrijk om zowel binnen als buiten de parochie de gemeenschap samen te houden en het heden met het verleden te verbinden. Het is met name in deze parochie dat mensen gevoed worden in en door rituelen en gemeenschappelijke vieringen. Ze vormen de kern van het parochiale leven en handelen. Toebehoren aan een (homogene) geloofsgemeenschap is de kern van het parochiale leven. Er zijn vele manieren

om tot de gemeenschap te behoren, maar rituelen en gebed, gelinkt aan een regelmatig leven, zijn de belangrijkste.

Verkondiging van het woord (*kerygma*). De verkondiging van het geloof gebeurt eerst en vooral in de lokale kerkgemeenschap. Het geloof en de cultuur van de familie zijn ten diepste met elkaar verbonden. Katholiek zijn hangt samen met de familie waarin iemand is grootgebracht. De rol van de parochie is dan ook om dit proces te ondersteunen en het ontvangen geloof te versterken. Het christendom moet het leven en het geloof van een parochiaan samenbrengen, bijvoorbeeld door kinderen en jongeren deel te laten uitmaken van de gemeenschap.

Dienstbaarheid (*diakonia*). De leden van deze parochie zullen in de eerste plaats dienstbaar zijn tegenover elkaar. *Devotionele Parochies* organiseren vaak zelf de zorg voor parochianen die door ziekte of problemen verlaten dreigen te worden. Dienstbaarheid ten opzichte van de gemeenschap uit zich bijvoorbeeld ook in het poetsen van de kerk, het onderhouden van de tuin, de parochiezaal en de pastorie of het voorbereiden en drukken van de kerkboekjes. Er is vaak ook een grote Sint-Vincentiusvereniging die inzamelacties ten voordele van de armen organiseert.

Voor- en Nadelen

Voordelen

- Benadrukt het belang van de liturgie en het gezamenlijke gebed in het leven van een christen.
- Legt nadruk op hoe kinderen deel leren uit te maken van de bestaande gemeenschap.
- Draagt bij tot een geloofsgemeenschap die vasthoudt aan een christelijke levensstijl.
- Onderhoudt de band met de traditionele eredienst en de gebruiken van de gemeenschap.
- Bijbels beeld: “Ze hadden alles gemeenschappelijk. Ze wijdden zich trouw aan het onderwijs dat de apostelen gaven, en aan de onderlinge gemeenschap, het breken van het brood en het gebed.” (Hand. 2)

Nadelen

- Een te sterke privatisering van het geloof kan leiden tot maatschappelijke irrelevantie.
- De *Devotionele Parochie* loopt het gevaar op een overformalisering waarin het waarom van geloof en daden verduisterd wordt.
- De rol van de gemeenschap als stem en getuige in het maatschappelijke debat wordt ondergewaardeerd.

- De parochie loopt het gevaar gereduceerd te worden tot een tamme, homogene groep mensen die hun levensstijl en traditie willen behouden zonder hierbij naar de bredere samenleving te kijken²².

VAN THEORETISCHE UITEENZETTING TOT EMPIRISCH ONDERZOEK

Deze vier parochiemodellen zijn theoretische constructies. Het gaat inderdaad om modellen en het is eigen aan een theoretisch model dat het nooit een volledige kopie van de werkelijkheid is. Geen enkel model komt ergens in zijn zuivere vorm voor. Toch zijn modellen zinvol; ze werpen een licht op het geheel en geven inzicht in wat er binnen de algemene context kan gebeuren. Een parochietype of model is dus slechts wat het is: een ideaaltipe. Stephan Bevans geeft in zijn werk *Models of Contextual Theology* een goed inzicht in wat een model net is²³. Hij wijst erop dat modellen geen spiegels van de werkelijkheid zijn. Het zijn daarentegen ofwel “logisch opgebouwde theoretische posities [...] ofwel abstracties van concrete posities”²⁴. Er bestaat geen replica van het model in de realiteit, maar een model of type kan wel een licht werpen op die realiteit en kan een beter zicht geven op het onderzoeksdomein. Dit geldt zeker ook voor het SPES-model.

Om er zeker van te zijn dat deze modellen gefundeerd zijn op houdingen die in de realiteit voorkomen, heb ik een SPES-vragenlijst ontwikkeld. Dit onderzoeksinstrument naar het model van de Likertschaal bestaat uit om en bij 32 vragen (de definitieve vragenlijst wordt nog verder ontwikkeld). De vragen peilen bij de respondenten of ze het eens dan wel oneens zijn met stellingen over elk van de vier parochietypes. Ze worden gevraagd om hun antwoorden zowel op het *feitelijke* (hoe zie ik mijn parochie) als op het *normatieve* (mijn ideale parochie) niveau te rangschikken op een zevenpunts-Likertschaal. De parochianen geven met andere woorden aan hoe ze denken over hoe hun parochie vandaag werkt en worden vervolgens gevraagd hoe hun ideale parochie eruit zou zien.

Hier volgen vier voorbeeldvragen uit de SPES-vragenlijst. Elke respondent wordt gevraagd om zijn of haar antwoord te situeren op een schaal van één tot

²² Voor meer info, zie Richard LENNAN, *Communion Ecclesiology: Foundations, Critiques, and Affirmations*, in *Pacifica* 20 (2007). Lennan geeft enkele voor- en nadelen van de recente focus op gemeenschap als dominant kerkmodel.

²³ Stephen B. Bevans, *Models of Contextual Theology*, revised and expanded edition, Maryknoll, NY: Orbis, 2008, pp. 29-31.

²⁴ BEVANS, *Models of Contextual Theology*, p. 29.

zeven, van helemaal eens tot helemaal oneens. Elke vraag correspondeert met een parochietype:

In mijn parochie kunnen discussies met andere levensbeschouwingen (zowel religieus als niet-religieus) over geloof en leven het geloof enkel sterker maken (*Geëngageerde Parochie*).

In mijn parochie zijn spirituele en religieuze overtuiging iets wat je uiteindelijk voor jezelf moet bepalen (*Consumentenparochie*).

In mijn parochie heeft God de waarheid geschonken. Deze waarheid moet verdedigd worden, ongeacht wat anderen ervan zeggen (*Overtuigde Parochie*).

In mijn parochie betekent deel uitmaken van de gemeenschap trouw zijn aan de traditie, eerder dan aanwezig zijn op het sociale domein (*Devotionele Parochie*).

Zodra de vragenlijst ingevuld is, wordt duidelijk hoe parochianen over hun parochie denken en wat ze als ideaalbeeld naar voren schuiven. De vier modellen of parochietypes kunnen inzicht geven in de richting dat het parochieleven uitgaat. Ze kunnen een verklaring geven voor de vele, vaak uiteenlopende, verwachtingen en kunnen een kader bieden voor de vragen en verzoeken die pastoraal werkers en priesters vandaag ontvangen. Daarenboven kan de uitkomst van het onderzoek parochianen helpen begrijpen waarom andere parochianen hen niet onmiddellijk antwoorden, steunen of aanmoedigen wanneer ze hun plannen met de parochie naar voren schuiven. Ook kan het onderzoek een steun zijn bij het uittekenen van de beleidslijnen die gevolgd worden bij de voortdurende evaluatie van de vormings- en onderwijsactiviteiten van de parochie. Ze kunnen een licht werpen op de pastorale relaties zowel binnen als buiten de parochie en kunnen aanzetten tot reflectie over hoe diegenen die niet onmiddellijk binnen de kijk op het parochieleven passen alsnog betrokken kunnen worden. Hopelijk kan SPES hiertoe bijdragen.

HET THEOLOGISCH NORMATIEVE

Zoals reeds aan het begin van dit artikel werd benadrukt, levert SPES een tweevoudige evaluatieschaal die een dialoog tussen het empirisch normatieve en theologisch normatieve mogelijk maakt. Het theologisch normatieve is gebouwd op volgende theologische principes en culturele prerogatieven: a) volgens de christelijke traditie vindt de ontmoeting tussen God en de mensheid ten gronde plaats in en door de incarnatie in Jezus Christus. De christelijke stelling is dat in de incarnatie God definitief de dialoog aangaat met de mensheid. Voor het christendom is die dialoog definitief in die zin dat hij steeds zal voortbouwen op die figuur van Christus. Christus is echter niet statisch, maar dynamisch en

levend. Een tekenende analyse hiervan is Gabrielle Morans overzicht van de dynamiek van Gods openbaring in Christus. De openbaring, zo stelt hij, houdt op bij Christus, ‘maar Christus zelf houdt niet op’.²⁵ De dialoog met de mensheid die reeds begon met Israël en het Eerste Testament wordt definitief in de figuur van Christus. Theologisch gezien nam God dus het initiatief voor een dialoog en een persoonlijke relatie met de mensheid²⁶; b) ten tweede, deze dialoog is publiek aangezien het christendom stelt dat God ‘verlangt naar en handelt met het oog op heil voor allen’²⁷. In die zin is een christelijke gemeenschap niet trouw aan haar missie als ‘pelgrims van God’²⁸, een soort eerste vruchten voor de hele mensheid²⁹, als ze geen engagement vertoont ten opzichte van de bredere cultuur; c) ten derde sluit de theologisch normatieve positie nauw aan bij het snijpunt van publiek en dialoog en bevindt het zich niet hogerop in het kwadrant. Het theologisch normatieve perspectief van SPES gaat om de theologie van een parochie. Een parochie is niet de Kerk als geheel. Een parochie is zelfs niet eens de ‘lokale kerk’ – een term die bestemd is voor het diocees. Een parochie is een specifieke gemeenschap van christengelovigen, stabiel gevestigd in een bepaald geografisch gebied (ongeacht de enorme druk op parochies en hun structuren vandaag). Een diocees dat hoger zou staan in het engagementskwadrant of dat zich hoger bevindt in het Publiek-Dialoog-kwadrant zou geïdentificeerd worden met de politieke theologie. Een parochie anderzijds is de *werkingsplek* voor katholieken en anderen op zoek naar zin. Mensen bezoeken een parochie voor vele verschillende redenen, nemen op heel diverse wijze deel aan rituelen en sacramenten en zetten zich op heel verschillende wijzen in voor parochieprojecten. Een parochie ondergaat deze mogelijke diversiteit op een publieke en dialogale manier. Ze moet ruimte bieden aan parochianen en zinzoekers met

²⁵ Gabrielle MORAN, *Catechesis of Revelation*, Herder and Herder: New York, 1966, p 14.

²⁶ Zie in *Dialogue and Proclamation*, No.38: “The foundation of the Church’s commitment to dialogue is not merely anthropological but primarily theological. God, in an age-long dialogue, has offered and continues to offer salvation to humankind. In faithfulness to the divine initiative, the Church too must enter into a dialogue of salvation with all men and women.” (off. Engelse versie).

²⁷ Dit werd uitgewerkt door Terrence MERRIGAN, *Interreligious Learning and the Catholic Theology of Interreligious Dialogue*, in Didier POLLEFEYT (ed.), *Interreligious Learning*, Leuven University Press: Leuven, 2007, p 189.

²⁸ *Lumen Gentium*

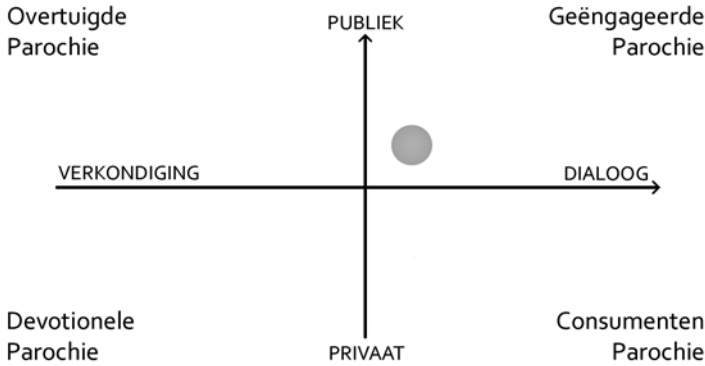
²⁹ Frank O’Loughlin legt sterk de nadruk op dit beeld uit Romeinen 16:5, Korintiërs 16:15 en de Brief van Jakobus 1:18. “..Christians...are the first fruits of the gathering in of God’s whole creation. They are not about themselves or for themselves but about the whole of creation and for the whole of creation.” Frank O’LOUGHLIN, *This Time of the Church*, Mulgrave: Garret Publishing, 2012, p. 83.

interesse in het christelijke mysterie om het geloofsmysterie te verkennen, ontdekken, onthullen, testen en te confronteren met het mysterie van het leven. De parochie is de plaats om samen met mensen op weg te gaan, net zoals een begeleider op weg gaat met zijn catechumeen of neofiet. En zoals wanneer men catechumenen bijstaat, moet er tijd en ruimte gemaakt worden voor verkondiging. Pas na lange tijd komt het moment om de geloofsbelijdenis af te leggen en het Onze Vader te bidden. Dit is pas mogelijk na maanden en maanden van voorbereiding en inkeer. Op een zelfde manier bevindt het normatieve punt van SPES zich op de dialoogzijde, vlakbij de verkondigings-as. En zo is, net als voor de catechumeen, de stap naar de publieke verkondiging van het geloof en naar het deel uitmaken van een geloofsgemeenschap een grote sprong uit de anonimiteit, twijfel en onzekerheid. Bijgevolg bevindt het normatieve parochiemodel van de SPES-schaal zich als een uitnodigende en lonkende positie in het Publiek-Dialoog-kwadrant. De parochie is de plaats van primair engagement die een voedingsbodem biedt voor verdergaand engagement en een kader geeft op verschillende niveaus van het parochieleven.

Het theologisch normatieve punt vindt haar bestaansgrond ook in culturele imperatieven. a) Zo staat het huidige kritische bewustzijn sceptisch tegenover absoluterende en totaliserende waarheidsclaims. Dit betekent niet dat het christendom zich in zijn schelp moet terugtrekken en niets meer kan zeggen, maar wel dat om gehoord te worden en het publieke leven te beïnvloeden, een aanpak van de dialoog van het verschil en de particulariteit nodig is. b) Zelfs voor katholieken zijn de zekerheden van weleer weggefallen; het is onmogelijk geworden om in de huidige cultuur te functioneren zonder vragen te stellen of te twijfelen. Dit vraagt om ruimte, aandacht en een gepaste omgeving. Hiertoe biedt de dialogale ruimte meer garanties dan het eenvoudige aannemen van nieuwe waarheidsaanspraken. c) Het veranderde culturele milieu en de gewijzigde rol van het christendom als dominante cultuur in het Westen brengen met zich mee dat vele jongeren geen besef meer hebben van het christendom en zijn belangrijke culturele rol niet naar waarde schatten.

Uit dit overzicht blijkt dat bij uitstek de *Geëngageerde Parochie* het theologisch normatieve standpunt van SPES is. Dit normatieve punt bevindt zich aan de publieke zijde van de Publiek-Privaat-as, maar staat niet helemaal bovenaan de as. Op de Dialoog-Verkondigings-as bevindt het zich meer aan de zijde van de verkondiging.

Figuur 2 Searching for Parish Engagement Scale (SPES), Normatief standpunt
Bron: De auteur

CONCLUSIE

Uit preliminair onderzoek aan de hand van *Statistical Analysis Software* blijkt dat de vier factoren tevoorschijn komen en dat er interne verenigbaarheden bestaan tussen de types. Met andere woorden, de meer dan 700 parochianen uit de 6 parochies die deelnamen aan de eerste tests van dit onderzoeksinstrument tonen aan dat de modellen representatief zijn voor de realiteit in hun parochie. Bovendien blijken de respondenten in staat te zijn om binnen hun parochie een model te herkennen en om op normatief vlak een ander model te verkiezen. Uit de eerste onderzoeksresultaten blijkt bijvoorbeeld dat diegenen die hun parochie als een *Overtuigde Parochie* beschouwen, dit niet noodzakelijk als hun ideale parochie zagen, maar in plaats daarvan opteerden voor de *Geëngageerde Parochie*. Zowel de *Consumentenparochie* als de *Devotionele Parochie* werden herkend. Op normatief vlak werd de *Consumentenparochie* vaak negatief beoordeeld en werd de *Devotionele Parochie* aanvaard, maar niet gepromoot als mogelijkheid voor de toekomst.

Deze eerste resultaten spreken boekdelen. Hoewel we de resultaten uit dit preliminaire onderzoek niet willen overdrijven, wijzen ze nu al in een bepaalde richting. Het lijkt erop dat parochianen in Melbourne het parochieleven veelal in de publieke sfeer situeren. De parochietypes op de private kant van de Publiek-Privaat-as, *Consumentenparochie* en *Devotionele Parochie*, scoren niet zo hoog. Hierbij moet worden opgemerkt dat de respondenten in dit preliminaire onderzoek voornamelijk regelmatige kerkgangers waren. Respondenten die minder nauw aan een parochie verbonden zijn zouden anders kunnen antwoorden.

Door hun consequentere participatie spelen regelmatige kerkgangers echter een veel grotere rol in het bepalen van de kerkidentiteit. Net deze parochianen zien hun kerk in de eerste plaats als een publieke instelling. De consensus onderling is zeer groot. De strijd lijkt voornamelijk te gaan tussen de twee publieke parochietypes: *Overtuigd* en *Geëngageerd*. Het spanningspunt voor de parochie-identiteit ligt dus in de keuze voor verkondiging of dialoog. De eerste resultaten van het empirische onderzoek geven aan dat meer parochianen hun parochie bestempelen als *Overtuigd*. Hierbij is het interessant om op te merken dat de meesten deze positie niet verdedigen op normatief vlak (de ideale parochie). Als ideale parochie verkiezen de meeste parochianen de *Geëngageerde Parochie*. Dit lijkt een zeer uitdagende verschuiving aangezien de parochianen willen overgaan van een parochie die vertrekt vanuit de onbevraagbare zekerheden die ze verkondigt naar een kwetsbare houding waarin de parochie een echte dialoog aangaat. Toch is deze verschuiving op zowel theologische als culturele gronden verantwoordbaar en juist. Het christendom is immers in de eerste plaats gegrond op een dialoog van God met de mensheid in en door de menswording van Jezus Christus. Cultureel is dit (althans in het Westen) ook gerechtvaardigd en vraagt de plurale context erom.

BRENDAN REED – LEUVEN

PhD Student, KULeuven
Promoter Prof dr Didier Pollefeyt
Parish Priest, The Parish of Our Lady of Good Counsel
and All Hallows, Deepdene and Balwyn
52 Deepdene Road, Deepdene VIC 3101, Australia
E-mail: brendanreed@olgc.com.au

Abstract: Searching for Parish Engagement Scale (SPES). A Proposal for an Empirical, Contextual and Theological Reading of the Contemporary Church

Following the example of a Research project at the Faculty of Theology and Religious Studies of the KULeuven, designed to describe the (factual and normative) identity of Catholic schools, the author of this contribution has set up a similar research regarding the Catholic parish, entitled Searching for Parish Engagement Scale (SPES). The SPES model is built around two axes. One axis shows the functional aspect of the Catholic parish in its relationship to the public domain. This is the axis Public-Private. A second axis shows the dialogical nature of religion and the relationship between dialogue and proclamation in a Catholic parish. That is the axis Proclamation - Dialogue. These two axes are the basis of the SPES - model. The intersection of two axes, the Public-Private vertical axis and the horizontal axis Proclamation - Dialogue, brings forward four quadrants. Each individual parish type then provides an answer to the context in which parishioners are living today: the Convinced Parish (Public - Proclamation), the Engaged Parish (Public - Dialogue), the Consumerist Parish (Private - Dialogue) and the Devoted Parish (Private - Proclamation). The intention is to offer parishes a tool which can help them to come to a better self-knowledge of the type of parish they represent.

